

KIRUNA RUNDRADIOSTATION

Björkbacken

Historik
1926-1972

Bob Jacobsson

Nordlig Radiohistoria

Norra Sverige har en mycket intressant radiohistoria. Den är beskriven i nedanstående dokument skrivna av Bob Jacobsson och Axel Ernback (Umeå radiostation).

Boden radio 1914-1975.

Luleå långvågsstation. 1938- 1978

Kiruna radiostation 1926-1972

Malmbergets radiostation. 1927-1972.

Umeå radiostation 1924-1974

Porjus radiostation 1945-1971

Linjeradion i Tornedalen. 1929-1952.

Harsprånget kraftverksradio 1955-1966.

I Norrbottens Museums årsbok
”Norrbotten 2000” under rubriken:
”När rundradion kom till Norrbotten.”
Av Bob Jacobsson och Bengt Lundberg

Information

E-post: radiohistoria.norr@gmail.com

Bob Jacobsson och Bengt Lundberg
Stockholm - Luleå

Den nya tiden har kommit!

Den samiske författaren Johan Turi firade sin 75-årsdag i Kiruna med att bl.a. lyssna på väderleksrapporten i radio. Foto.SVT bild .
Ur "Finrummet och lekstugan" av Dag Nordmark.

Innehållsförteckning.

<i>Kiruna Rundradiostation 1926-1972.</i>	<i>Sid</i>
<i>Det var så här det började.</i>	<i>1</i>
<i>Kiruna Radioklubb bildas.</i>	<i>1</i>
<i>Nordsvenska Radioförbundet bildas.</i>	<i>3</i>
<i>Reläsändarestation planeras.</i>	<i>4</i>
<i>LKAB medverkar och projektet tar form.</i>	<i>6</i>
<i>Ekonomi fortfarande dålig.</i>	<i>8</i>
<i>Ingenjör Wellner kan andas ut. Stationen inviges.</i>	<i>9</i>
<i>Programöverföringen klar.</i>	<i>11</i>
<i>Radiosändaren moderniseras. Lokala program allt oftare.</i>	<i>13</i>
<i>Telegrafverket övertar verksamheten. Fabriks-tillverkad sändare införskaffas.</i>	<i>15</i>
<i>Ny mast monteras.</i>	<i>17</i>
<i>Klagomål på radiokvaliteten.</i>	<i>17</i>
<i>Kirunaborna får ett andra program.</i>	<i>18</i>
<i>Kiruna rundradiostation tystnar.</i>	<i>19</i>
<i>Avslutning.</i>	<i>20</i>
<i>Bilagor:</i>	
<i>1. Stationshuset.</i>	<i>Bilder.</i>
<i>2. Personer.</i>	<i>Bilder.</i>
<i>3. Militär bevakning.</i>	<i>Bilder.</i>
<i>4. Kiruna – Kristallen.</i>	<i>Tidning.</i>

2011-05-10

Kiruna rundradiostation 1926-1972

Det var så här det började.

Redan i början av 1920 hade man i tidningarna kunnat läsa om något som amerikanerna hade satt igång och som kallades "broadcasting". Tydligt hade man i USA lyckats förbättra den så kallade radiotelefonen så till den milda grad att man med dess hjälp till ett stort antal mottagareapparater kunde sända inte bara tal utan även musik och sång.

I England hade man börjat med broadcasting i juni samma år

Men inte nog med det. Den statliga radiostationen i Boden, Boden Radio, hade under juli 1921 lyckats med broadcasting till en lyssnande allmänhet i Luleå.

Kiruna radioklubb bildas.

I november 1923 bildade en grupp radiointresserade personer i Kiruna dess radioklubb.

Ändamålet med klubben var att genom sammankomster och föredrag söka utbreda kännedom om radioteknik och främja radioverksamhetens utveckling. Helt naturligt var intresset för avlyssning av rundradio enormt stort vid denna tid.

Radioklubbens interimsstyrelse bestod av:

Doktor	G Anckarsvärd
Stadsmontör	E Bergmark
Folkskollärare	R Fjeldstad
Byggmästare	E Jansson
Folkskollärare	N J Lindhagen (ordförande)
Elektriker	E Ohlsson
Ingenjör	B Wahlgren

Vid utgången av 1923 hade klubben 82 medlemmar.

Redan vid januaris utgång 1924 hade medlemsantalet stigit till över 100 och vid ett konstituerande sammanträde valdes herrarna G Anckarsvärd, B Wahlgren, Helmer Wellner, E Bergmark, Eskil Jansson, Einar Ohlsson och C Edelsvärd till ledamöter. Till revisorer valdes A E Lindgren och M Martinsson.

Radioklubben hade redan från starten tillhört Svenska Radio-Klubben (SRK), i Stockholm, som under 1925 ombildades till Svenska Radioklubbarnes Förbund.

Förbundet hade tagit som en av sina uppgifter att bevaka radiolyssnarnas intressen rörande rundradioväsendets organisation i landet.

Den 6 februari 1924 tog den nyvalde ordföranden för Kiruna radioklubb, ingenjören och chefen för LKAB:s gruvlaboratorium Helmer Wellner, kontakt med fil. doktor Bruno Rolf vid SRK angående lämpligt inköp av en mottagareanläggning.

Wellner anade förmodligen att en arbetsam och hektisk tid väntade honom som ordförande då hans första brev till Rolf började:

Som väl Doktorn redan erfarit har undertecknad olyckligtvis blivit vald till ordförande i härvarande radioklubb. Man får väl försöka göra allt bästa för klubben, men det kommer nog att bli många svåra uppgifter att lösa, ty de radiointresserade äro många och vänta kanhända mer av rundradions möjligheter till förströelse och nytta, än vad som för närvarande är möjligt att åstadkomma.

I brevet nämner Wellner också, att den mest brännande frågan för klubben var just anskaffandet av en mottagareanläggning, lämplig för demonstration av kopplingar och lampkombinationer. Interimsstyrelsens försök att få låna en anläggning för utvärdering på platsen hade misslyckats eftersom radiofirmorna ändå fick sälja sina produkter utan sådana risker och besvär.

Det framgår också klart att Wellner var mycket intresserad av att köpa en anläggning av fabrikat Marconi, då han hänvisar till vad ordföranden i Arvidsjaur radioklubb, David Johansson, skrivit:

Tex den 29 nov. voro vi i tillfälle att avlyssna operaföreställningen Carmen från Old Victorian Theatre i London. Förbindelsen var så intensiv att högtalaren t.o.m. återgav applådbusset och sorlet från teatersalongen. Allt som föregick på scenen hördes utmärkt. Detta lyckade försök ansågs på sin tid vara svenskt amatörrekord. Apparaterna voro marconienheter (4 á 5 lampor) samt högtalaren Amplion Senior. Med marconienheter (2 á 3 lampor) i kombination med förstärkaren Audiola ha vi även haft utomordentligt goda radioaftnar.

Man förstår Wellner, för vem kunde motstå något sådant!

Som bilaga till brevet medsände Wellner därför ett förslag till "kombinering" av apparatutrustning, som han visste fanns att köpa på Nordiska Kompaniet (NK) i Stockholm:

Avstämningsenhet	110:-
Audionenhet	67:-
2 Högfrekvensförstärkare á 67:-	134:-
2 Lågfrekvensförstärkare á 75:-	150:-
Hörtelefon, 4000 ohm	40:-
Högtalare Amplion Senior	140:-

Anodbatteri, Hellesens, 108 volt	25:-
Ackumulator, Jungner, 50 a.t.	115:-
Kronor	781:-

Den 13 februari besökte Bruno Rolf NK och blev förevisad den föreslagna utrustningen av en Baron Flemming. Rolf tyckte att idén och uppläggningsen av kopplingsledningar o dyl var utmärkt, men sen blev han inte nådig mot den exklusiva affären. Utförandet var högeligen slarvigt! Framförallt var det ett antal dåligt utförda lödningar som fick Rolf ur balans.

Jag blev verkligen ledsen, att den firma, som skulle vara den ledande på radioområdet i Sverige till den grad missbrukat sin ställning. För priserna äro verkligen sådana, att en komplett efterjustering absolut måste inbegripas i priset.

Nåväl, i slutet av februari 1924 fick äntligen radioklubben sin marconianläggning, med vilken styrelsen var mycket nöjd. Vid så kallade klubbaftnar skulle nu avlyssnande ske av Europas olika storstationer, bl a Aberdeenjazzen och, som någon uttryckte det - den fullständigt ohörbara Londonoperan.

Musiksmaken kanske inte var så bred i arbetarsamhället vid denna tidpunkt!

Nordsvenska Radioförbundet bildas.

På initiativ från radioklubbarna i Boden och Luleå bildades den 17 februari 1924, Nordsvenska Radioförbundet, som bestod av tio radioklubbar i övre Norrland.

Förbundets uppgift skulle vara att arbeta för sändarverksamhetens upprätthållande och för radiosakens främjande i största allmänhet.

Sanningen var också den att radioklubben i Boden som ansvarade för rundradioverksamheten vid Boden Radio hade ett bekymmersamt ekonomiskt läge. Man tyckte därför i Boden att lyssnare och radioklubbar som kunde avlyssna deras program också skulle bidra ekonomiskt.

Förbundets bildande hade givetvis varit radiomässigt då sammanträdet hade lagts ut över sändaren så att de klubbar som inte fanns representerade i Boden ändå kunde följa detta och telefonvägen lämna synpunkter. På frågan om förbundets bildande hade påringningar snabbt kommit från klubbarna i Kiruna, Övertorneå, Båtskärsnäs och Öjebyn.

Vid en klubbafton i Kiruna torsdagen den 13 mars fick de närvarande lyssna till Savoykapellet musik och ävenså hördes den engelska hallåmannens röst klar och tydlig i sändningen till Amerika. Vid sammankomsten höll hr R Ekelund från Porjus ett instruktivt föredrag om apparater, jordledningar och dylikt.

Man fick också en del känningar av vad oförsiktiga amatörer kunna ställa till vad det gäller obehagliga störningar vid sina återkopplingar. Det var således

en, som vid sina försök att komma till Aberdeen under cirka 20 minuters tid störde ofantligt. Man är emellertid snart så långt kommen att man kan upptäcka vilka det är som har sådant ofog för sig.

Detta med störningar var ett av de stora problemen i radions barndom. Störningskällorna utgjordes främst av så kallade kopplingstjut från närbelägna mottagare eller sändare med närliggande våglängd. Andra källor var de populära apparater som utsände "violettera strålar", att använda i mer eller mindre medicinskt bruk. Så här långt efteråt kan man nog lugnt säga att de var mer störande än botande.

I avsikt att intressera klubbmedlemmarna för hembygge av radiomottagare så ordnade klubben radioföredrag, experiment med och demonstrationer av olika apparatuppsättningar.

Emellertid hade radioklubben inte varit först med att inneha rundradiomottagare i Kiruna.

Redan i början av januari 1924 hade herr J Lundström inmonterat en radioapparat, inköpt hos Svenska Radioaktiebolaget i Stockholm. "Mottagaren har endast två lampor men hr L har haft kontakt med London m fl platser. Både sång och tal hördes utmärkt bra".

J Lundström var sannolikt den förste innehavaren av radioapparat i Kiruna.

Som god två torde fröken Hilda Nilsson, innehavare av pensionatet i Kiruna, ha varit. Hon hade också inköpt en apparat tillverkad av Svenska Radioaktiebolaget. På pensionatet skulle givas konserter varje kväll för vilka tiderna framdeles skulle tillkännagivas. I ett brev från Wellner till Rolf anges denna mottagare dock som "ett riktigt skrälle".

Reläsändarestation planeras.

När så några privata radiostationer i södra Sverige började sända ut sina första program, väcktes genast tanken på att få till stånd en reläsändarestation även i Kiruna.

Förnyade kontakter togs med Svenska Radio-Klubben och Bruno Rolf i början av 1925. Rolf lyckönskade till idéerna med relästationen och hade en del goda råd att komma med.

Han tyckte att någon hänvändelse till AB Radiotjänst inte var nödvändig förrän licensantalet i Kiruna börjat öka. Däremot var det viktigt att hålla sig i kontakt med Telegrafverket eftersom överföringen av programmen via trådledningar kunde bli aktuell.

Trådöverföring var dock inget som tilltalade Rolf. Förmodligen med erfarenhet av många telefonsamtal med Kiruna av dålig kvalitet. Framförallt var det järnvägstrafiken som var störande och malmtågen gick nog ganska ofta redan på

den tiden. "Släpper man ut malmtågsbullret på radio verkar det förfärligt mycket mer generande än vid ett vanligt telefonsamtal".

Rolfs idé var i stället att försöka få programmen trådlöst till Kiruna. Med en amatörsändare på cirka 5 watt i Boden skulle man säkert kunna få en bra radioöverföring av programmen till en mottagare i Kiruna om man använde sig av en 50-metersvåg. En annan tänkbar möjlighet var linjeöverföring på radiofrekvens 5000 meter.

Rolf hade den 14 februari testat sina idéer på Siffer Lemoine vid Telegrafstyrelsens Radiobyrå och denne hade, som Rolf uttryckte det, varit förstående.

Den 3 april skriver Wellner till Rolf och meddelar att planerna på att anlägga en reläsändare tagit allt fastare former och att det förelåg ett ganska stort intresse från allmänhetens sida.

Radioklubbens styrelse hade diskuterat vilken våglängd som skulle vara den lämpligaste och eftersom Göteborg var den station som kunde avlyssnas relativt störningsfritt i Kiruna, så ansågs att våglängden borde ligga mellan 200 och 300 meter.

Sändarens effekt skulle vara så stor att man kunde höra tillfredsställande med kristallmottagare inom hela samhället, alltså inom cirka 3 kilometers radie.

Stationsplatsen var, enligt förslag från Rolf efter ett besök i Kiruna, tänkt att bli kraftstationen med användande av skorstenen för upphängning av antennen.

Sändaren skulle återutsända det för rundradiostationen i Boden gällande programmet.

När det gällde programöverföringen var styrelsen mer tveksam. Det skulle kanhända bli en dyr historia att ordna med en amatörradioförbindelse. Wellner önskade därför att Rolf fortsatte att vara en förbindelselänk med Telegrafverket och chefen för Radiobyran, Seth Ljungqvist, i frågan.

Den 3 juli 1925 gjordes en framställan till Konungen med anhållan om tillstånd för Kiruna Radioklubb, att i Kiruna nyttja elektrisk anläggning för telegrafi och telefoni utan tråd.

Framställan beviljades i konseljen fredagen den 28 augusti.

Radioanläggningen tilldelades anropssignalen SCL och för den händelse att den skulle komma att användas för amatörexperiment fick den också radioamatörsignalen SMTG.

Vid en resa till Stockholm i augusti sammanträffade Wellner med ingenjören Helge Svensson vid AB Audio. Svensson hade då erbjudit sig att låna ut en mindre rundradiosändare till Kirunaklubben för prov.

På grund av lång leveranstid från Jungner av det anodbatteri - ett Nifebatteri på 400 volt, som behövdes till sändaren, , så kunde provsändningarna inte göras förrän i slutet av oktober.

Denna första försöksutsändning gick av stapeln från folkbibliotekets lärum i badhusbyggnaden måndagen den 19 oktober 1925. Antennen var uppsatt i en 20 meter hög stolpe som LKAB:s disponent Granström ställt till förfogande. Effekten på den lånade utrustningen var emellertid otillräcklig för mottagning med kristallmottagare i stora delar av samhället.

I sitt brev till Rolf den 22 oktober skrev Wellner att radioklubben nu i princip hade beslutat sig för att åstadkomma en sändare själva. Han tyckte att en fabrikstillverkad sändare nog skulle vara bra, men en dylik från Radiobolaget skulle kosta runt 7000 kronor, vilket var mycket pengar. Han räknade optimistiskt med att även om klubben betalade omkostnaderna till en expert för justering och igångsättning av en egenhändigt byggd sändare, så skulle detta klaras med cirka 3000 kronor.

Klubben hade redan nu genom fördelaktiga inköp anskaffat 3 stycken sändarrör, Philips Z 4, av vilka ett var avsett som reserv. Dessutom hade anskaffats ett stort förstärkaraggregat av fabrikat Western Electrics med 3 rör n:o 216 A.

Den tredje grundstenen till sändaren utgjordes av en biografomformare som var avsedd att omändras för att få lämplig spänning till anoderna och till glödspänningen. Detta skulle låta sig göras genom att linda om omformarens motor till generator för en likspänning på 1000 till 1500 volt samt att linda om dess generator till 15 volt.

Inköpet av biografomformaren kräver sin egen lilla berättelse. Förslaget att inköpa en dylik kom från ingenjören Helge Svensson och Wellner hade hört sig för om begagnade sådana vid biograferna i Kiruna - utan resultat. Svensson hade dock forskat på sitt håll nere i Stockholm och hade fått napp från Londonbiografen i Klarakvarteren.

Direktören för biografen, Tor Cederholm, var villig att sälja en begagnad omformare av fabrikat Nya Förenade Elektriska AB i Ludvika för 150 kronor. Han ville dock inte sända den mot efterkrav eftersom han bara muntligt visste om radioklubbens existens.

När det gällde lämplig lokal för radiostationen så var inte heller den frågan lättlost. Den tidigare placeringen i kraftstationen var inte längre aktuell. Inte heller en lokal i bankdelen av posthuset eftersom postmästaren inte var vidare hågad att släppa in radioklubben där.

LKAB medverkar och projektet tar form.

Wellner arbetade nu helt med den inriktningen att radioklubben skulle köpa eller bygga ett eget litet hus för ändamålet. Hans kontakter med LKAB:s

disponent Granström var goda och denne hade varit mycket förstående till Wellners förslag till stationsbyggnad.

Förslaget var en byggnad innehållande ett förrum på 2 x 4 meter, en studio på 4 x 5 och ett apparatrum 2 x 4 meter. Byggnaden skulle kosta ungefär 5000 kronor att uppföra.

Vid ett samtal med Granström den 21 oktober hade denne själv föreslagit en lämplig plats för byggnaden. Men inte nog med det! Tack vare Granströms stora intresse och tillmötesgående blev det till slut så att LKAB bekostade uppförandet av stationsbyggnaden. Själva byggandet utfördes av elever från Kiruna Praktiska Ungdomsskola (KPU).

LKAB hade också utlovat fri elektrisk ström för uppvärmning, belysning och till drift av den tekniska utrustningen.

Byggnaden uppfördes i skogsområdet Björkbacken invid samhällets kyrka på den plats där LKAB:s vattenreservoar hade stått tidigare. Stationsbyggnaden, ett underbart litet sexkantigt "lusthus", byggdes på det gamla vattentornets grund och innehöll som tidigare nämnts förrum, apparatrum och studio.

Fortfarande var dock det stora problemet hur man skulle få upp Bodensändarens program till Kiruna. Utsikterna att få disponera Telegrafverkets trådledningar var små. Dessutom följde dessa järnvägen ända upp till Gällivare varför de ur störningssynpunkt ansågs omöjliga att använda.

Radioklubben var därför nödgad att arbeta med trådlösa förbindelselösningar.

Redan i september hade Wellner fått kontakt med en värnpliktig radioamatör i Boden. Denne, nummer 34 - Gösta Planthaber (SMWF), hade en liten experimentsändare för våglängden 40 meter uppmonterad vid A 8 i Boden. Meningen var att man i Kiruna skulle avlyssna med vilken kvalitet denna gick fram, för att klarlägga om detta var lösningen på överföringsproblemet.

Den ende i radioklubben som kunde telegrafi var H Lilja, men denne fick ingen ordning på sin mottagare varför lyssningsproven inte kunde göras omedelbart. Under tiden blev Planthaber återbördad till Stockholm.

Den 2 december skriver Wellner ett nästan desperat brev till Rolf där han vädjar om att denne hos Telegrafverket skall bevaka klubbens intresse rörande trådledningen från Boden. I övrigt var allt klart att starta byggandet av radiostationen, men förståeligt nog så vågade man inte sätta igång, innan man visste om det skulle komma att finnas ett program att sända ut.

Wellner avslutar brevet: *Jag vågar snart inte gå ut för folk bara undrar när relästationen skall komma igång.*

Den 25 november 1925 hade Wellner tagit den första kontakten med ingenjören Ove Mogensen vid Dalarnes Elektriska Konsultationsbyrå i Falun. Denne var

känd bland radioklubbar i hela landet, vilket också den livaktiga radioklubben i Falun var.

Under tretton månader följde nu en intensiv brevväxling mellan de båda ingenjörerna. Resultatet blev en stegvis uppbyggnad av radiokunnandet hos radioklubben och av den blivande sändaren. På begäran gjorde Mogensen en kalkyl på anläggningskostnaderna vilken visade att klubbstyrelsens beräkningar hade varit väl optimistiska:

Antennanläggning	1000:-
Inköp av biografomformare	150:-
Omlindning av biografomformare	500:-
Motor om 3 hk till biografomformare	250:-
Akkumulatorbatteri	450:-
Laddningsomformare jämte montage	400:-
Anodackumulatorbatteri	250:-
Förstärkare (själv tillverkad)	500:-
Sändarelampor incl reserv	1500:-
Taldrosselspole, reostater, kondensatorer, instrument mm	500:-
Mottagarestation jämte antenn	1000:-
Inredning av studio jämte mikrofoner samt övriga oförutsedda utgifter	3500:-
Summa anläggningskostnader	10000:-

Utbudet av lämplig sändarutrustning till rimliga priser var inte stort vid denna tidpunkt, varför det som gick, knåpades ihop av radioklubbens medlemmar själva.

Det allra största problemet synes biografomformaren ha varit. Både överslag och överhettning fick upplevas innan Wellners envishet och Mogensens kunande gav resultat.

Ekonomi fortfarande dålig.

Det var dock inte bara tekniska problem som måste övervinnas av styrelsen och klubbmedlemmarna. De ekonomiska problemen var förmodligen lika stora, och en hel del arrangemang anordnades med avsikten att få in pengar.

En basar anordnades, som tack vare det stora antalet besökares frikostighet gav ett netto på nära 3000 kronor. Ytterligare en basar anordnades på Skyttepaviljongen, "Skyttis", den 7 och 8 augusti.

En ung man vid namn Hjalmar Falk stod som uppslagsgivare till århundradets fotbollsmatch. Samhällets herrar och damer möttes i en rafflande uppgörelse. Att få se damer som sparkade fotboll var någonting helt unikt vid denna tid, varför matchen samlade en stor publik, vilket gav en hel del klirrande mynt i klubbkassan.

1926 gav radioklubben också ut en tillfällighetstidning kallad Kiruna-Kristallen. Avsikten med denna var att få in ytterligare kapital men också att sprida information om klubbens avsikter och verksamhet.

I en av tidningens annonser uppmanas man att från Lövgrens Möblering anskaffa en äkta resårstoppad skinnfåtölj för 185:-, för att på rätt sätt kunna njuta av radioprogram.

En annan annons påtalar att radiosensationerna göra sig bäst om man vilar på en ottoman från Lundströms Tapetserareverkstad.

Roslunds Skrädderiaffär tyckte att radion nog var bra, men en välsittande kostym var bättre.

Ytterligare en annons upplyser om att då relästationen i Kiruna blir färdig så kommer prima kristallapparater att föras av Kiruna Arbetares Kooperativa Handelsförening.

Kirunas "nationalskald" Ernst Landin medverkade också i tidningen. En av hans verser löd:

*Förr ha vi fått nöja oss med snökristaller
och några enkla vaser från Orrefors,*

*här ha vi dvalts som fångar bakom galler
och släpat avskildhetens tunga kors,*

*men nu skall det bli annat ljud i skällan,
nu få vi snart kristaller som "ta ton",*

*och över "isolering" ska vi klaga sällan
sen vi en gång ha fått relästation.*

I oktober 1926 hade ingenjör Wellner hunnit så långt med sändarbygget att det var aktuellt med provsändningar vilka skedde ungefär varannan kväll mellan klockan 20.00 och 22.00.

Ove Mogensen hade på radioklubbens begäran rest upp till Kiruna för att vara med vid den slutliga intrimningen och igångsättningen.

Ingenjör Wellner kan andas ut. Stationen inviges.

Triumfens ögonblick var den 26 oktober, då representanter för tidningarna inbjudits till radiostationen för att "få taga anordningarna i betraktande". Pressen mottogs av Wellner och kvällens hallåman Henry Eije.

Norrländska Socialdemokraten skrev:

*Klockan 20.00 sattes maskineriet igång och under det att Eije hade tillsyn
över att allt skulle fungera till belåtenhet för lyssnarna ute i samhället, demon-*

strerade Wellner anläggningen för de närvarande.

Allt såg mycket invecklat ut och tedde sig som en liten kraftstation. Man såg dock att ett långvarigt och mödosamt arbete låg bakom.

Sändaren var hartleykopplad och man kan verkligen säga att den var resultatet av ett genuint handarbete då förutom alla paneler även vridkondensatorer och drosslar m m var tillverkade av klubbmedlemmarna själva. Två av de först inköpta Philipsrören, Z 4, parallellkopplades och gick som oscillatorrör medan man som modulatorrör parallellkopplade två T 250.

En liten detalj som visade att radiostationen stod mitt inne i ett gruvsamhälle var att man hade placerat sändarutrustningen på gummibitar. Detta för att lindra stötarna från de tämligen omskakande storsalvorna i gruvorna.

I källaren under stationshuset fanns motorrummet, där bullrande motorer och omformare var placerade för att inte störa utsändningarna.

Antennen var av typ 6-trådig trumantenn med en längd av 20 meter, och den var uppbyggd på "velicopedfelgar" av trä. Antennen hängde på en höjd av 20 meter mellan två stagade trästolpar som hade en längd vardera av drygt 20 meter. Nedledningen bestod av fyra trådar, sammanhållna av metallringar med en diameter av 5 centimeter. Antennen var upphissad med tillhjälp av hamp-linor.

Man kan lugnt säga att antennenanläggningen var av stabilt utförande då Mogensens goda råd väl tagits till vara:

I allmänhet gör man antennkonstruktionerna mekaniskt för svaga, varför jag skulle vilja tillråda att antennen göres mycket stark, så att den kan uthärda icke endast orkan utan jämväl snöbelastning.

Jordbalansnätet bestod av 7-trådig 10 kvadratmillimeters kopparlina nedgrävd, så gott det gick, cirka 1 decimeter under jordytan.

I den, som man uppfattade, trekantiga studion fanns redan ett pianino som senare på kvällen skulle komma att användas. Möbleringen i studion i övrigt var smakfull och enkel, ett par fåtöljer samt bord och stolar.

Norrländskan fortsatte:

Programmet denna kväll bjöd först på grammofonmusik, därefter sång av hr B Marklund med ackompagnemang av fröken Ragnhild Lindholm.

Under tiden 21.15 - 21.30 gjordes uppehåll för att rörmottagarna skulle kunna avlyssna dagsnyheterna direkt från Boden eller någon annan station. Detta på grund av att reläutsändningen från Tuolluvaara tills vidare är inställd i väntan på bättre apparater för ändamålet.

Efter pausen följde musik av herrarna Sundqvist och Nilsson. Under sången satt pressen inne i studion och efter ett nummer kunde de ej låta bli att klämma till med en applåd för att därigenom även lämna sin medverkan till ut-sändningen.

Radiostationens effekt denna kväll var drygt 300 watt och våglängden var 240 meter.

Vid sin information passade Wellner på att nämna att radioklubbens kassa blivit anlitad till det yttersta och att klubben vädjade till alla lyssnare att, nu då stationen kommit igång, lösa radiolicens, då klubben för driften av stationen från Telegrafverket skulle erhålla ett bidrag av två kronor per licens.

Dessutom var det ju enligt svensk lag straffbart att inneha radioapparat (både rörmottagare och kristallapparat, såväl köpt som hemmagjord) utan licens. Överträdelse av förordningen härom straffades med rätt höga böter.

För dem, som utom att lösa licens även på annat sätt ville medverka för rund-radioverksamheten fanns möjligheten att bli medlem i radioklubben. Årsavgiften var 5 kronor.

Programöverföringen klar.

Den 8 november var den så kallade relämottagningsanläggningen klar och riksprogrammet kunde utsändas för första gången. Lustigt nog handlade nästan hela denna första kväll om invigningen av relästationen i Uddevalla med invigningstal av landshövdingen O von Sydow och musik av bland andra Bohusläns regementes musikkår.

Programöverföringen hade slutligen ordnats enligt följande. En radiomottagare hade inmonterats i byn Tuolluvaara hos folkskolläraren Theodor Bokvist. Där upptogs de av Boden Radio utsända programmen. Dessa överfördes på en av Telegrafstyrelsen upplagd tråddledning till sändarstationen i Kiruna.

Anledningen till att mottagaren placerades i Tuolluvaara var för att undvika de starka elektriska störningar som gjort sig gällande i Kiruna vid mottagning på långa distanser.

Med reläsändning avsågs att, som tidigare nämnts, i först hand vidareutsända programmen från statens station i Boden, men klubbstyrelsen hade också funderingar på att lägga ut utländska stationer över sändaren.

Radioklubbens medlemmar hade nu nått det viktigaste av sina mål, nämligen att följa med sin tid, och "tillgodogöra sig det tekniska underverk, som med stormsteg gjorde sitt segertåg över hela världen - rundradion"!

Medlemsantalet i radioklubben hade nu stigit till 185, och bara under oktober 1926 såldes 700 kristallmottagare i Kiruna.

Klubbens ekonomi började också att stabilisera sig. Under åren 1926 - 1930

fick klubben genom kommunalfullmäktige ett årligt bidrag på 2000 :-.

1926 lämnade även municipalfullmäktige ett bidrag på 500:-.

För inköp av utrustning för utsändning av gudstjänster och konserter från kyrkan anslog kyrkostämman den 19 december 1926 - 2100:-.

Efter gjord framställan erhöles Telegrafstyrelsens tillstånd att klubben skulle få tillgodogöra sig ett driftbidrag på 2 kronor per löst radiolicens inom redovisningsområdet för Kiruna telegrafstation. För året 1926 erhöles därför klubben 229 kronor och 98 öre.

Radiolicensavgiften hade den 1 januari 1926 sänkts från 12 till 10 kronor per år.

Den trådlösa mottagningen via Tuolluvaara visade sig fungera dåligt. Kanske inte sämre än vid starten, men allt eftersom tiden gick ökade kraven från lyssnarna. Mycket störningar och en telegraferingston som nästan alltid fanns med gjorde situationen ohållbar i längden.

Som exempel på en annan lokal störningskälla i Kiruna kan nämnas motorvagnen till lokaltåget mellan Kiruna järnvägsstation och lokstallarna. Den trådlösa mottagningen för lyssnarna i järnvägsområdet blev i hög grad störd av denna.

Under julhelgen 1926 fick radioklubben disponera en tråmlinje från Boden. Detta uppmärksammades av bland andra Norrbottens Kuriren som skrev att Kiruna radiostation hade kunnat tillfredsställa lyssnarna med förstklassiga utsändningar. Tidningen visste också att Kirunastationen även i fortsättningen skulle få en sådan överföring.

Detta var väl nästan sant i alla fall. Dock hade tydligen Telegrafstyrelsen det villkoret för att ordna överföringen att antalet radiolicenser i området skulle uppgå till 1500. I januari 1927 uppgick antalet radiolicenser i Kirunas redovisningsområde till 1200.

Den 4 januari 1927 erhöles radioklubben meddelande från Telegrafstyrelsens Radiobyrå att en trådförbindelse fick disponeras för återutsändning av riksprogrammet fyra dagar i veckan. Vidare meddelades att så fort antalet lösta radiolicenser inom området uppgick till 1500 skulle överföringen av riksprogrammet bli daglig.

Dessa regler var ju faktiskt ganska sofistikerade när det gällde att få lyssnarna att lösa sina licenser!

Den 12 april 1927 började riksprogrammet utsändas dagligen och vid årsskiftet uppgick antalet lösta licenser till 1610.

Driftbidraget från Telegrafstyrelsen blev för redovisningsåret 1927 - 5356 kronor och 34 öre - grundat på ett bidrag av 4 kronor per löst licens.

Från och med den 1 januari 1929 höjdes det statliga bidraget per löst radio-licens till 4 kronor och 50 öre.

Arbetsbördan blev nu mer och mer betungande för de frivilligarbetande klubbmedlemmarna. Detta trots att de erhöll viss ersättning per arbetad timme. Vissa månader kunde de komma upp till en ersättning av drygt 200 kronor. Förutom H Eije turades H Lilja, Tore Morell och John Flyckt om att vara hallåmän - men även Wellner då det körde ihop sig.

I egenskap av stationsföreståndare hade Wellner dessutom ett arvode av 100 kronor per månad. Inte förrän 1941 började arvodet höjas för att slutligen i juli 1942 ligga på 120 kronor och 70 öre.

Under augusti 1929 anställdes en heltidsanställd maskinist/ hallåman - radio-telegrafisten Elis Taxén.

Hans begynnelselön var 325:- per månad under det första året och därefter 350:- per månad efter förnyat kontrakt. Taxén hade till uppgift att sköta stationen under pågående sändningar samt vara behjälplig vid förekommande provningar och övriga vid stationen eller till stationen hörande anläggningar nödiga arbeten. Vidare skulle han dagligen i mikrofonen meddela lyssnarna innehållet i riksprogrammen samt i vissa fall tjänstgöra som hallåman vid en del förekommande lokala program, grammofonsändningar mm.

Taxén fick också av ingenjör Wellner rekommendationen att lyssna på hallåmännen i Stockholm och lägga märke till deras "uppläsning av programmen och ordvändningar vid grammofonspelningar mm".

Taxén åtnjöt tre veckors semester samt var ledig varannan söndag .

I november 1933 skrev radioklubbarna i Gällivare-Malmberget och Kiruna ett gemensamt brev till Telegrafstyrelsen för att vördsamt anhålla om ökat bidrag till omkostnaderna för radiostationerna. På grund av den rådande depressionen såg man det som omöjligt att erhålla ytterligare bidrag från allmänna skattemedel. Dessutom hade LKAB ålagt de båda klubbarna att hädanefter ersätta bolaget för förbrukad elektrisk ström med cirka 500 kronor per år och station.

Driftbidragen från Telegrafstyrelsen hade under 1932 och 1933 varit 6500 kronor per år till vardera stationen, vilket var mindre än hälften av den årliga summa som övriga privata stationer av samma storleksordning och med samma driftskostnader ansågs behöva. Boven bakom de ekonomiska problemen för de båda klubbarna var givetvis det dåliga licensunderlaget.

Radiosändaren moderniseras. Lokala program allt oftare.

Den först konstruerade och byggda sändaren kunde användas fram till 1936. Då hade den tekniska utvecklingen kommit så långt, att en ombyggnad ansågs nödvändig.

Arbetet med denna sköttes i huvudsak av ingenjör Wellner och telegrafist Taxén. Den var mycket besvärlig och tidsödande eftersom ombyggnaden måste ske bitvis utan att pågående utsändningar stördes.

Även den nya sändaren var till största delen uppbyggd av hemgjorda komponenter.

Under 20- och 30-talen var inslagen av lokala program ganska vanliga. Högmässor både på svenska och finska förekom, liksom musikprogram och föreläsningar av olika slag.

Till exempel i oktober 1928 var det sång av Calle Johansson och pianospel av fröken Ragnhild Lindholm. Johanssons gage var 75 kronor och 20 öre, medan fröken Lindholm fick nöja sig med 10 kronor. Den 17 januari 1928 var det sång av en dubbelkvartett ur Kiruna manskör.

Många olika föredragshållare debuterade under radiostationens första år. Av de tidigaste kan nämnas - yrkeslärare Henriksson, folkskollärare Fjeldstad, ingenjör Naukhoff, kyrkoherde J E Eklund, fil. kand. V Börge samt ingenjör R Höök. Arvodet för ett föredrag låg normalt på 15 - 25 kronor.

Den 3 mars 1931 höll Hjalmar Falk ett föredrag "Snöstorm över fjällen" som även sändes i riksprogrammet.

I april 1932 höll Falk två lokala föreläsningar "Ur eldbegängelseväsendets historia".

Lokala meddelande av jordnära karaktär var inte heller ovanliga. Den 25 juni 1938 upplästes följande:

En kvigkalv är bortsprungen från bete. Den är svart och vitfläckig och har små horn. Den, som kan lämna någon upplysning om kreaturet, torde vända sig till ägaren Karl Naartijärvi, Kafé Stig, telefon 729.

Den 28 december 1940 kunde kirunaborna kl 17.03 avlyssna följande:

På grund av tågförsening kan icke mjölk försäljas idag.

Mjölkföreningen Sigurd.

Under åren 1926 till 1929 tillät inte radioklubbens kassa att det lades upp någon form av arkiv med grammofonskivor. I stället bjöds på den möjligheten att mot en avgift hyra erforderliga skivor från F G Landströms Bokhandel.

1938 konstaterades i Malmberget att superiet där tagit oroväckande former. Vid ett större möte som arrangerats av Gällivare Sockens Nykterhets Centralkommitté tillsattes en 7-mannakommitté att efter mötets riktlinjer försöka uträtta något positivt.

En av idéerna som kommittén hade var att få utsända en serie nykterhetsprogram över Malmbergets radiostation. Kommittén hade väl sina aningar om att det var så och så med nykterheten även i Kiruna varför man tyckte att programmen samtidigt skulle gå ut över Kirunasändaren. Så blev det också.

Det första och det tredje programmet producerades i Malmberget där den ene talaren var slöjdläraren Björn-Erik Höijer.

Det andra programmet sändes från Kiruna radiostation den 19 april mellan klockan 17.05 och 17.25. Ämnet var "Idrott och alkohol" och talaren hette Thore Lundqvist.

Under krigsåren fick inga lokala utsändningar förekomma. Militär trupp placerades på rundradiostationen för bevakning, och denna sköttes så noggrant att till och med stationspersonalen ibland hade svårigheter att få tillträde.

Under vissa förhållanden, till exempel vid utsändning av musik av mindre kapell och i övrigt vid tillfällen då något större utrymme erfordrades eller då störningar från stationens anodspänningslikriktare helt ville undvikas, krävdes studiolokaler som var skilda från radiostationen. Sändningsledningar för radio anordnades därför bland annat från Bolagsskolan, LKAB:s Förmansklubb, Wellners bostad och från hans arbetsplats - LKAB:s laboratorium.

Den 1 april 1946 avgick Helmer Wellner med pension från LKAB och avgick därmed också efter tjugo år som föreståndare för radiostationen i och med att familjen flyttade till Danderyd.

Wellner tilldelades detta år, mycket välförtjänt, Jukkasjärvi kommuns guldmedalj för sitt uppoffrande pionjärarbete för radioverksamheten i Kiruna.

Till ny föreståndare för radiostationen utsågs förmannen vid LKAB, John Flyckt.

Telegrafverket övertar verksamheten. Fabrikstillverkade sändare införskaffas.

Den 26 februari 1951 löste Telegrafverket in rundradiostationen från radioklubben för symboliska 3000 kronor. I och med detta upphörde de av klubben producerade lokalprogrammen. Telegrafverket avsåg att byta ut radioklubbens sändare mot en fabrikstillverkad med högre effekt. Arbetet med detta påbörjades i slutet av år 1951. Först monterades den blivande reservsändaren eftersom den skulle vara i drift medan den gamla sändaren revs för att ge plats åt den nya ordinarie.

Den nya ordinarie sändaren var av fabrikat Svenska Aktiebolaget Trådlös Telegrafi (SATT), typen var KSMS 500 och serienumret var 7. Avgiven effekt var 500 watt.

Reservsändaren var tillverkad av Svenska Radioaktiebolaget, typen AKH-4F och serienumret 207. Effekten var 50 watt.

Det var förste reparatören vid Telegrafverkets rundradiostation i Luleå, Karl-Erik Stenberg, som var ansvarig för montaget av de nya sändarna.

Till föreståndare för stationen utsågs linjeförmannen Olle A Wikström vid telefonstationen i Kiruna.

Sedan 1939 hade radioprogrammen överförts bärfrekvent till Kiruna. Bärfrekvenssystemet hade då ersatt kopparskrivsöverföringen. En av nackdelarna vid blanktrådsöverföring var dock känsligheten för bl a rimfrost.

Störningar i programmen var med anledning av den nordliga breddgraden därför ganska vanliga. Som reserv för den många gånger osäkra trådöverföringen monterade därför Telegrafverket en mottagare vid Kiruna Geofysiska Observatorium några kilometer söder om Tuolluvaara. Mottagaren kopplades in med ett enkelt handgrepp från rundradiostationen.

Under årens lopp hade givetvis kirunabornas fordringar på kvalitet stigit, och under 50-talet började arga insändare att skymta i pressen då och då.

"Förargelsens hus" och "Grönköpings radio" var ett par av de beteckningar som sattes på radiostationen. Signaturen "Radiolyssnare" ondgjorde sig den 11 mars 1953 i en dagstidning enligt följande:

...stora delar av programmen kom bort, bl a Tage Erlanders kommentar till Stalins död. I stället undfångades man med djupsinniga samtal mellan de tekniker som hade hand om kopplingarna av radioprogrammen. Särskilt njutbar var förstås deras träning i räkning till tio fram och baklänges...

Genom ett förordnande från Kungl Maj:t ändrades från och med den 1 november 1953 Telegrafverket till Televerket och Telegrafstyrelsen till Telestyrelsen.

En av jultraditionerna för personalen på stationen var det telefonsamtal som alltid kom på själva julafton år efter år. Det var en i samhället känd bagare som då hörde av sig och i princip skällde på allt som hade med rundradio att göra.

I maj 1954 meddelade Olle Wikström att de båda antennmasterna vid stationen var i mindre gott skick. Närheten till kyrkan och kyrkparken med Hjalmar Lundboms grav, som var ett välbesökt turistmål, gjorde att Wikström misstänkte att stadens myndigheter snart skulle klaga om masterna inte snyggades till.

I detta sammanhang föreslog förste sektionsingenjören i Luleå, V Mandahl, att man åter skulle överväga ett tidigare förslag att flytta hela radiostationen till telefonstationen. Därmed skulle bland annat övervakningen av densamma underlättas väsentligt. Av detta blev dock intet!

Ny mast monteras.

I stället ersattes under hösten 1954 de två gamla trämasterna av en stål-rörmast. Masten var 36 meter hög och den vilande på en Stemagisolator försedd med koronaskydd. Den var stagad i tre riktningar och i tre nivåer, 10,5, 20,5 och 30 meter.

Jordnätet bestod av 120 stycken 2 millimeters koppartrådar formerade radiellt.

Klagomål på radiokvaliteten.

Vid kulturnämndens i Kiruna sammanträde den 9 december 1954 upptogs på ordförandens förslag frågan om förbättring av Kiruna radiostation.

Nämnden enades om att radioutsändningarna från stationen var av mycket dålig kvalitet vilket givetvis försvårade avlyssnandet både för äldre och framför allt för skolradions lyssnare.

Kulturnämnden beslutade därför att uppmana drätselkammaren att utse ett par ledamöter att i samråd med kulturnämnden vidtaga lämpliga åtgärder.

Vid drätselkammarens beredningsutskotts sammanträde den 28 december beslutades att med instämmande av kulturnämnden anförda synpunkterna beträffande radioutsändningens tekniska kvalité, hemställa till Televerket att vidtaga erforderliga åtgärder till förbättring av stationen.

Protokollsutdrag från sammanträdet översändes till föreståndaren för Televerkets Radiosektion i Luleå, Carl-Gustav Dragstedt, som svarade Kiruna Stadskontor den 17 februari att de tidvis mycket dåliga mottagningsförhållandena i Kiruna uteslutande berodde på programöverföringen. Programmen överfördes normalt över blanka luftledningar med så kallad bärfrekvens mellan Boden och Kiruna.

Särskilt vintertid fungerade denna överföring otillfredsställande på grund av dels störningar från järnvägslinjen dels av att isbildning på ledningarna förorsakade exceptionellt många avbrott.

Dragstedt menade slutligen att tillfredsställande programöverföring skulle uppnås först när den av Telestyrelsen sedan flera år planerade kabelutläggningen mellan Boden och Kiruna blivit av.

En märkbar förbättring av programkvaliteten erhöles dock 1956. Då hade byggandet av fjärrkabeln norrut blivit klar fram till Murjek. I Murjek uppmonterades en FM-sändare, den så kallade Mosebackesändaren, vilken var landets första FM-sändare, som tidigare hade fungerat som försökssändare vid Mosebacke i Stockholm.

På fjället Dundret i Gällivare placerades en FM-mottagare för mottagning av program från Murjek. Från mottagaren överfördes programmen därefter på tråd till radiostationerna i Malmberget och Kiruna.

Hösten 1957 hade utbyggnaden av fjärrkabeln nått upp till Kiruna, och i och med detta kunde de dåliga blanktrådsöverföringarna avskrivas.

En konsekvens av förbättringen var att den heltidsanställda sändarvakten blev permitterad. Denne, som anställdes 1948 av radioklubben, hade vid Televerkets övertagande fått stanna kvar på sin tjänst trots att radiosändaren redan 1951 blev försedd med fjärrmanövreringsutrustning (system 45). Övervakningen var då avsedd att skötas via särskilda kontrollpaneler av telefonisterna på telefonstationen.

De dåliga överföringsledningarna tvingade dock fram en mera kontinuerlig övervakning. Denna upphörde alltså när fjärrkabeln nådde Kiruna, och den siste sändarvakten Artur Jonsson slutade sin anställning den sista september 1957.

Från denna tidpunkt var radiostationen obemannad. Endast besök förekom för kontroll och underhålls- och reparationsarbete.

Kirunaborna får ett andra program.

Till julklapp 1957 fick kirunalyssnarna en sändare för program 2. Sändaren togs i drift den 23 december och den var av fabrikat Standard Radio, typ 150 rr, och hade en effekt av 150 W. Frekvensen var 1484 kHz motsvarande våglängden 202 meter.

Start och stopp av P2-sändaren sköttes med ett tidur - fabrikat Reflex.

I och med P2-nätets utbyggnad tog regionalprogramverksamheten fart. Radioklubbens studio, som under åren efter Telegrafverkets övertagande mer eller mindre fått fungera som förråd, rustades upp för 585 kronor genom Vilhelm Alsunds måleriaffär.

Birgitta och Ingemar Erixon, Radiotjänsts dåvarande ombud, flyttade in i studion och påbörjade en livaktig produktionsverksamhet.

Den 16 februari 1960 ändrades synkronfrekvenserna på mellanvåg sålunda:

Program 1 ändrades från 1395 kHz till 1562 kHz och program 2 ändrades från 1484 kHz till 1394 kHz.

I början av 60-talet hade uppbyggnaden av FM-nätet nått övre Norrland. 1962 startades FM-sändarna för program 1 och 2 på den nya radiostationen på Kirunavaara och på hösten 1965 startades sändaren för program 3.

Den 12 december 1966 kl 12.00 lades programdistributionen om, så att landets alla mellanvågsstationer för program 2 i stället började sända program 3.

Samtidigt kopplades tiduret för start och stopp, nu för P3, bort och den funktionen övertogs av ett relä i fjärrmanöverutrustningen på FM/TV-stationen.

Hösten 1968 monterades en ny fjärrmanöver- och övervakningsutrustning, M62, på mellanvågsstationen. Detta innebar en möjlighet till både manövrering och övervakning dels från FM/TV-stationen, dels från radiostationen i Luleå.

Kiruna rundradiostation tystnar.

1972 beslutade Televerket efter samråd med Sveriges Radio att i rationaliseringssyfte lägga ned ljudradiosändningarna över bl a mellanvågsstationen i Kiruna. Beslutet fattades med hänsyn till att praktiskt taget alla hushåll då hade tillgång till mottagning på FM.

Sista möjligheten att höra Kiruna rundradiostation var den 4 juni 1972. I och med kvällsprogrammens slut denna dag tystnade frekvenserna 1562 och 1394 kHz ur rundradiosynpunkt för alltid i Kiruna.

I program 1 sändes mellan 22.40 och 23.00 "Filmrullen" med Stefan Johansson och Henrik Svenstedt. Program 3 avslutade med "Godnattmusik" mellan 23.05 och 24.00.

Det blev Karl-Erik Stenberg som fick ansvaret för nedmonteringen av stationen.

Sommaren 1972 började denna genom att man tömde det kolsyrebatteri som ingick i brandsläckningsanläggningen vilket enligt uppgift gjorde Björkbacken behagligt myggfri under flera veckor.

Hus, mast, kablar, elinstallation etc övertogs kostnadsfritt av LKAB sedan Televerket bortfört den utrustning som kunde utnyttjas för andra ändamål.

Av de gamla kämpar som tjänstgjort på rundradiostationen som föreståndare, hallåmän eller maskinister/sändarvakter under radioklubbens innehav skall nämnas:

Helmer Wellner, Henry Eije, Tore Morell, H Lilja, Elis Taxén, G Engström, J V Kääriä, C G Kääriä, John Flyckt, Bengt Holmgren, Sune Niva, Rune Engström och Artur Jonsson.

Städningen av stationen sköttes från början av fru Frida Segerdal som i april 1933 avlöstes av Margit Segerdal som i september 1942 lämnade platsen för Ester Olofsson.

Efter Telegrafverkets övertagande arbetade bland andra nedanstående med mellanvågsstationen:

Olle Wikström, Åke Westman, Sigvard Sällman, Raoul Borin, Bob Jacobsson, Tage Jonsson, Stig-Olov Olofsson, Mats Sjöberg, Martin Sandberg, Leif Norén, Ulf Lindqvist, Lars-Åke Björklund, Lennart Berglund, Anders Andersson, Leif Tillstam, Leif Carlsson, Kjell Noppa, Per-Thomas Svonni och Göran Uusitalo.

Avslutning.

Slutligen skall berättas hur det gick för radioklubben.

Under 1950-talet utbetalades ur klubbens kassa stipendier till elever, såväl vid Kiruna Praktiska Ungdomsskola som vid Läroverket, vilka visat särskilt intresse för radioteknik och fysik.

I januari 1960 upplöstes klubben, som då bara hade två medlemmar, Eskil Jansson och Hjalmar Falk. Jansson hade varit med i klubben sedan starten 1923 och Falk i 30 år. Klubbens kvarstående medel, 3000 kronor, överlämnades som gåva till Kiruna Geofysiska Observatorium.

Så småningom återuppstod radioklubben och den fick efter Televerkets nedläggning, från LKAB överta stationsbyggnaden för framför allt radioamatörverksamhet. Man kan väl säga att cirkeln därigenom var sluten.

En lämplig avslutning på denna historik kan vara ingenjör Mogensens tröstande ord till Helmer Wellner i dennes besvärligaste stunder under uppbyggnaden av den första sändaren:

Det är alltid mycket arbete, besvär och krångel med en rundradiosändare, men Du kan trösta Dig med att de som köpa en fabriksstillverkad inte ha det ett dugg bättre, utan snarare tvärt om.

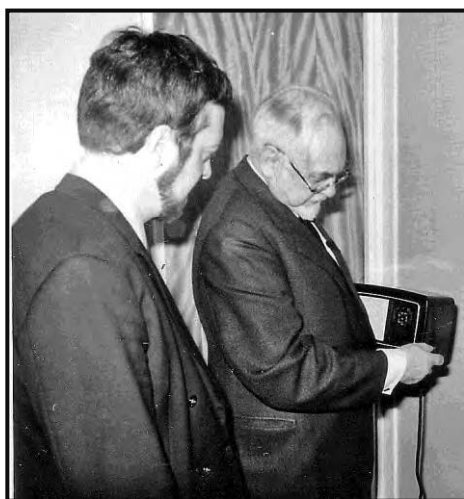
Sades 1926. Kan kanske sägas än i dag?!

Endast det brinnande intresse för rundradio, det goda minne och den vänlighet som konsul Hjalmar Falk hade, har möjliggjort denna nedteckning.

Tack Hjalmar!

Luleå i augusti 1994

Bob Jacobsson

Konsul Hjalmar Falk och Bob Jacobsson vid en gammal Philipsmottagare.

Biografi.

Bob Jacobsson född 1938 och uppvuxen i Kiruna. Har arbetat med radio och TV sedan 1961 vid både Televerket Radio och Teracom i Kiruna, Luleå och Stockholm.

Källor och fotografier.

Teracoms arkiv i Luleå.

1. Stationshuset.

Foto från söder. I bakgrunden Kiruna kyrka med klockstapel. I förgrunden de två antennmasterna.

Stationshuset sett från olika väderstreck. Huset uppfördes 1926 av LKAB.

Stationshus och mastfundament från väster.

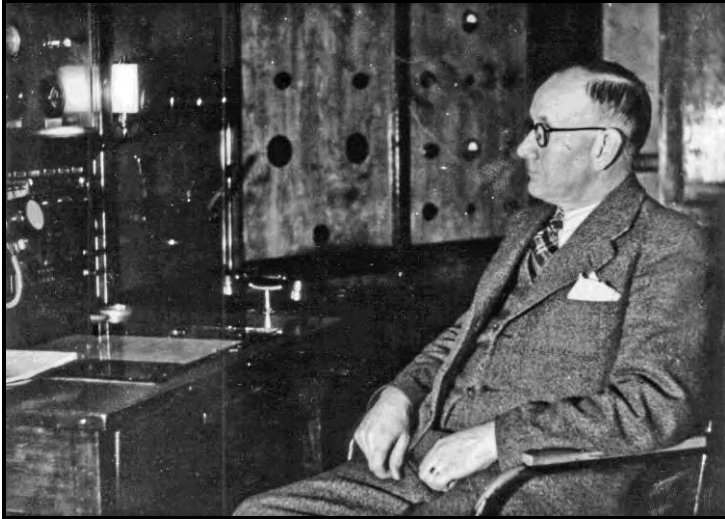

Stationens entré från öster.

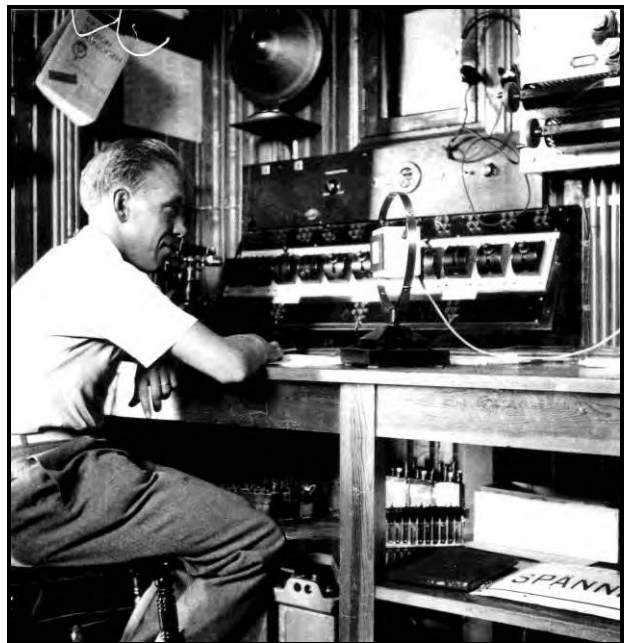
Stationen från norr.

2.1 Personer

Ordföranden i radioklubben tillika chefen för LKAB:s laboratorium Helmer Wellner vid den 1936 ombyggda sändaren.

Elis Taxén framför ljudkontrollbordet med ljudreglar och högtalare på väggen. På borden den på 1920-talet vanliga kolkornsmikrofonen ”Sockerbiten”. Ovanför bordet syns ett litet öppningsbart fönster in till studion. Användes för kommunikation mellan studio och kontrollbord.

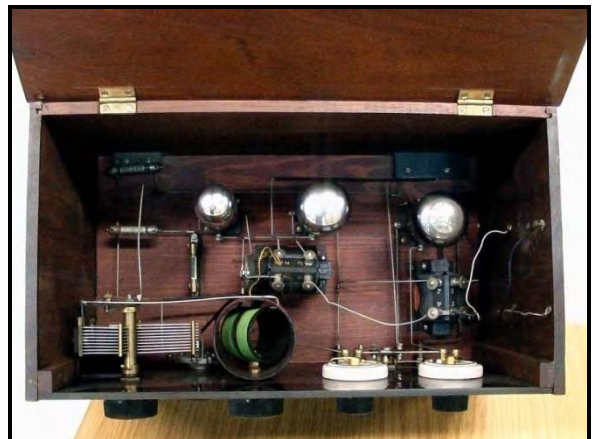

Elis Taxén framför den 1936 ombyggda sändarens kontrollbord.

2.2 Personer

Stadskamreren, radioentusiasten och finske konsuln Hjalmar Falk demonstrerar sina kristallmottagare för Bob Jacobson föreståndare för Teracoms radiostationer i Kiruna området. På bänken syns en högtalare av märket Brown samt en ramantenn tillhörande rörmottagaren på fotot längre ned på denna sida. Den runda kristallmottagaren är av fabrikat Forza och den andra är av fabrikat ESWE.

Samtliga apparater inklusive rörmottagaren har donerats till Teracom i Luleå.

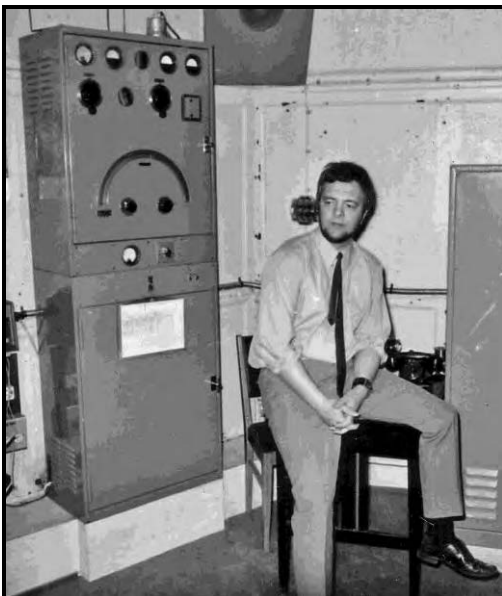
Bilderna ovan är rörmottagarens framsida resp innandöme. Den har tre lampor (rör).
Bilderna till vänster är kristallmottagaren som syns på fotona med Hjalmar Falk.

2.2 Personer

2.3 Personer

Hjalmar Falk och Bob Jacobsson med en nätdriven radiomottagare av fabrikat Philips med LV och MV från 1950-talet.

Bob Jacobsson vid den 1957 installerade P2 sändaren av fabrikat Standard Radio, typ 150 rr med 150 W effekt. Sändaren var en ombyggd fartygsradiosändare. Från dec 1966 till juni 1972 då sändningarna upphörde sändes P3 över sändaren.

Förste reparatör Karl-Erik Stenberg från Luleå ansvarade för monteringen av den nya ordinarie sändaren för P1. Monteringen påbörjades i slutet av 1951. Sändaren var av fabrikat SATT, typ KSMS 500 och hade 500w avgiven effekt.

3.1 Militär bevakning.

Under andra världskriget bevakades radiostationen dygnet runt av militär personal som var förlagd i radiostationen.

Beväpnad vaktpost vid infarten till radiostationen.

Beväpnad militär vakt på patrulluppdrag utanför stationen.

Julfirande i förläggningen i radiostationen.

Kopia av

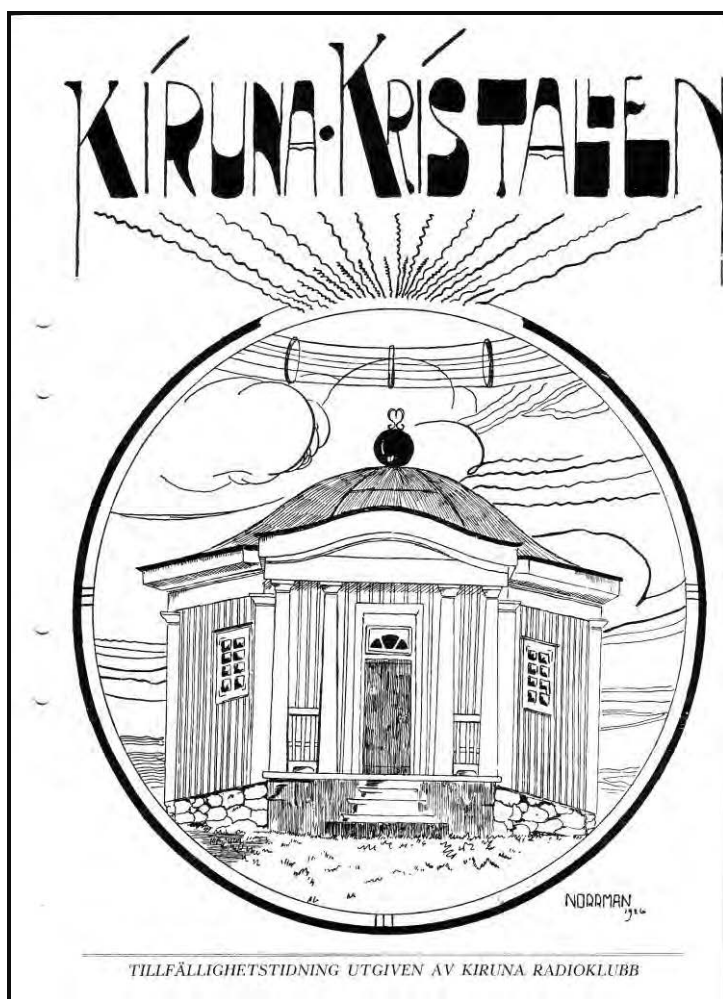
Kiruna – Kristallen

En tillfällighetstidning

utgiven av

Kiruna Radioklubb

1926

KIRUNA-KRISTALEN

TILLFÄLLIGHETSTIDNING UTGIVEN AV KIRUNA RADIOKLUBB

Största sortering finner Ni hos undertecknad i

HERRKLÄDER, HERREKIPERINGSARTIKLAR, DAM-
och FLICKKAPPOR. MANUFAKTUR- och SYBEHÖR.

E. ESPLING.

5 procent varurabatt.

Höga kvalitéer.

Övertyga Eder

GENOM BESÖK. ATT DE VÄCKRASTE OCH DE BÄSTA SKODON FÖR
PROMENAD SÄVÄL SOM FÖR INNEBRUK BJUDAS

H O S

E. A. Öhléns Skoaffär.

Nyheter inkomma dagligen.

Gummistövlar och gummiskor i stor sortering

JOH. W. EDBLAD, Kiruna

Speceri- & Matvaruaffär

Rikstelefon 154.

Tacksam för telefonorder. —:— Punktlig expediering.

Frans Nybergs Skoaffär

rekommenderas.

Största sortering. ————— Billigaste priser.

Dam-

Hattar

Klädningsar

Strumpor.

Elvira Runnman, Kiruna. Rt. 393.

F. G. LANDSTRÖMS BOKHANDEL

Rikstel. 58. KIRUNA. Filialen 251.

Musikinstrument, Grammofoner och Skivor
stor sortering.

Kristallmottagare, Hörtelefoner, Radiodelar.
Fotografiska artiklar.

~ **Tryckeri** ~

Ombud för Svenska Turistföreningen.

SÄNGKAMMARMÖBLER,
KÖKSMÖBLER,
BUFFÉER,
LINNESKÅP,
OTTOMANÖVERKAST,
TRÅDGARDINER.

MATSALSMÖBLER, HERRUMSMÖBLER,

DAMRUMSMÖBLER,
OTTOMANER, DIVANER,
UTDRAGSSOFFOR,
SPEGELBYRÅAR,
RULLGARDINER,
LINOLEUMMATTOR, m. m. m. m.

Platsens största sortering och lägsta priser.

Goda avbetalningsvillkor.

Kiruna Möbel- & Bosättningsaffär.

Rikstel. 9.

Axel E. Wallerströms Bokhandel

Sortimentsbokhandel.

Musik-, Konst- & Pappershandel.

Fotografiskt magasin.

Kontorsutensilier.

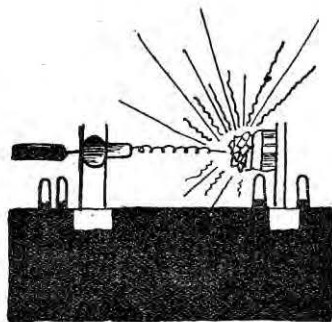
Prydnadsartiklar.

Tobaksvaror m. m.

Tel. 143.

Kiruna.

Tel. 143.

Framtidsperspektiv á la kristall.

Av Ernst Landin.

Förr þá vi þar fát fött nöja oss med snökristaller
och några enkla vaser ifrån Orrefors,
þar þá vi dvalis som fangar bakom galler
och släpat avskildhefens tunga kors,
men nu skall det bli annat ljud i skállan,
nu fá vi snart kristaller, som "ta fon",
och över "isolering" ska vi klaga sállan
sen vi en gång þá fát relästation.

Tänk, när vi kunna bjuda våra rara tanter
på fin musik från någon större metropol,
plus vad som nyss þar fjánt kring världens kanter,
vid bakelser till ljuvlig kaffebål!
Då bli vi värdesatta, vill jag lova,
då skiner solen även över oss,
och ljuga komplimanger vi belåtet fjáva
och leenden för var minut i gross.

Om gråt och tandagnisslan bryter ut därhemma,
som stórningar uti en 2-rörsapparat,
placeras blott de små i var sin emma
och bjudas ur "kristaller" litet sjálisk mat.
Då slåtas vecken ut på våra änglar
och slut det blir på "tårar av kristall",
Som liljor blomma de på sina stänglar
och lyssna glatt till etervägors svall.

Är svärmor svår, komplett besatt och led och bråkig,
så lurar man den gamla till en vrå med lur
och är ej gumman alltför kroniskt tråkig,
så blir þon säkert bättre utav denna kur.
Ty allt det goda, som þon þar i kroppen
så småningom "kristalliserar ut"
och all migrän, som dunkar inom knoppen
för sådan medicin tar hastigt slut.

Och tänk så praktiskt och så ytterst billigt sedan,
hur idealiskt för vårt hem- och nöjesliv,
varenda vinterkväll i ny och nedan
kan du på detta sätt förströ ditt viv!
Biljetter till teaternas parketter
behöver du mer sállan sveffas för,
i stället du med gumman vid kristall'n dig sätter
och lyssnar billigt till en stor aktör.

Ja, jag är övertygad om, att þar i staden
"kristallmottagare" vill mången gärna bli.
Och är du med, min vän, uti den raden,
hjälp till att på basaren sätta pli!
Stör nävar ut av glimmande sekler,
låt ingen slant få mögla i din bussaron!
Valutan kommer sen i form av glada miner,
när vi en gång þá fát relästation.

Kiruna Radioklubbs ordförande har ordet.

DÅ KIRUNA RADIO-klubb ofta tager allmänhetens offervillighet i anspråk för erhållande av pänningemedel till fullföljande av sina strävanden, bör det vara på sin plats att i föreliggande basartidning nämna något om klubbens verksamhet och mål.

Klubben bildades i november 1923 med ändamål att genom sammankomster och föredrag söka utbreda kännedom om radioteknik och främja radioverksamhetens utveckling. Vidare har klubben från starten tillhört Svenska Radioklubbarnas Förbund, som bland annat tagit som sin uppgift att bevaka radiolyssnarnas intressen rörande rundradioväsendets organisation i landet.

Helt naturligt var intresset för avlyssnande av rundradio vid den tiden ganska stort, varför klubben även gick i författning om anskaffning av en anläggning för radiomottagning, vilken förmån klubbmedlemmarna utnyttjade första tiden rätt flitigt. Avlyssnande av rundradio har i allmänhet ordnats vid s. k. klubbaftnar, varvid även anordnats föredrag

och experiment med demonstrationer av apparatuppsättningar för att intressera klubbmedlemmarna till s. k. hembygge av radiomottagare.

Det dröjde emellertid icke länge förrän klubben fick ännu större uppgift att söka fylla. Redan då ett par privata relästationer i södra Sverige utsände de första elektromagnetiska rundradiovågorna i etern väcktes omedelbart frågan om att klubben skulle söka få till stånd en dylik station i Kiruna. För att kunna realisera den frågan fordrades emellertid kapital och dessutom förelägo flera svårösta problem, som i första hand föreföllo oöverbinnerliga. Men naturligtvis måste Kiruna, som alltid, söka följa med sin tid, och således även tillgodo-göra sig detta tekniska underverk, som med stormsteg gör sitt segertåg över hela världen. Och varför skulle icke Kiruna med dess stora resurser kunna i ekonomiskt avseende genomföra den ifrågasatta anläggningen, då liknande företag på i storlek jämförliga platser i övriga Sverige kunnat komma tillstånd.

Intresset för saken var allmänt och stort, vilket resulterade i att klubben beslöt ordna en basar för att därmed möjligen söka få in något pengar till ändamålet. Tack vare det stora antalet basarbesökarens frikostighet gav även basaren ett netto av nära 3000:— kronor, och därmed var startkapitalet säkrat. Nästa fråga gällde anskaffande av lokal för relästationen. Någon befintlig sådan, som kunde vara lämplig för apparatuppsättningen, kunde emellertid icke anskaffas. Även den frågan har fått en lycklig lösning. Genom disponent Granströms tillmötesgående och intresse för saken har på L. K. A. B:s bekostnad uppförts en nybyggnad som innehåller apparatrum, för- rum och studio för utsändning av lokala program.

Sändaren och en hel del övrig till anläggningen erforderlig apparatutrustning ha byggts av intresserade klubbmedlemmar och stå nu i det närmaste färdiga för inmontering. Dessförinnan måste dock åtskilliga arbeten i radiopaviljongen utföras.

Med relästationen avses att i första hand vidareända utsändningarna från statens station i Boden, d. v. s. stockholmsprogrammen, som pr trådleddning överförs till Boden. Det hade naturligtvis varit önskvärt att fått dessa utsändningar överförda till kirunasändaren pr tråd, varom framställning gjorts hos Telegrafstyrelsen, men då en lämplig ledning härför drager en kostnad av c:a 1/4 miljon kronor, enl. Telegrafstyrelsens uppgift, har telegrafstyrelsen meddelat, att sådan ledning icke kan ställas till klubbens förfogande innevarande år. Vi våga dock hoppas, att ytterligare en telefonledning mellan Kiruna och Boden kommer till stånd inom en nära framtid, vilken bör kunna få tagas i anspråk för rundradio på de tider denna utsändes.

Emellertid har klubben inriktat sig på att återutsända svenska och utländska program medelst trådlös överföring. För den skull pågår nu inmontering av en mottagningsstation i Tuolluvara, och telegrafstyrelsen kommer att kostnadsfritt upplägga en trådleddning för överföring därifrån till sändaren i Kiruna. Mottagningsstationen har förlagts till Tuolluvara för att undvika de starka elektriska störningarna, som göra sig gällande i Kiruna vid trådlös mottagning på långa distanser. Enligt utförda försök med lämplig mottagare kan Bodensändningarna intagas i Tuolluvara med en rätt avsevärd ljudstyrka, men helt naturligt borde ju överföring pr tråd från Boden bli mera fri från störningar.

Det synes emellertid som om

Kirunakristallen.

Anmälan.

Kiruna Radioklubbs basartidning överlämnas härmed till den ärade publikens påseende. Få, men symnerligen villiga äro de krafter, som velat offra tid och arbete under de varma och lediga sommar dagar som föregått tidskriftens pressläggning. I trots av att amatörer på publicitets område stått för rusthållet, tro vi, att Radiokristallen, tack vare det synnerligen välvilliga tillmötesgående, som lämnats oss av Norrlandsfolkets offici, skall tillfredsställa rätt så högt ställda anspråk, i synnerhet som systemålet med densamma är att skaffa Radioklubben största möjliga antal 100-lappar. Att resultatet härutinnan lyckats över förväntan beror till stor del på affärsmännens storslagna annonsbidrag, för vilket vi framföra vårt tack.

Kiruna ultimo juli 1926.

Tidningskommittén.

möjligheterna till trådlös mottagning, för vidare utsändning, inom kort komma att betydligt förbättras. Några av Europas storstationer komma nämligen att betydligt utöka sina förut respektabla effekter. Tysklands storstationer i Königswursterhausen, som för närvarande sänder med en effekt i antennen av 18 kilowatt, kommer under innevarande sommar att utökas till 100 kw. Samma är förhållandet med Moskwa-stationen, enl. pressen. Med nuvarande effekter brukar dessa båda stationer höras utmärkt i Kiruna, varför man har stora förutsättningar för att de efter utökningen gott kunna reläas efter trådlös mottagning. Vidare kommer Sveriges första storstation att låta höra sig nästa sommar. Planer äro även under utarbetande för uppförande av en privat storstation i Falun. Vidare torde det vara tämligen säkert att Bodenstationen kommer att utbyggas till större effekt.

Härav drager kanhända någon den slutsatsen, att när så kraftiga stationer komma igång, en station i Kiruna skulle bli onödig. Man får i så fall förutsätta, att en av statens tilltänkta större stationer skulle förläggas icke längre söder om Kiruna än i Boden, och att denna skulle få en effekt, som minst motsvarar den nu påbörjade storstationen i Motala, för att den möjligen skulle kunna höras med s. k. kristallmottagare i Kiruna. En dylik anläggning kostar något över en miljon kronor, och är det väl knappast troligt att ett så stort kapital nedlägges för en station i det glest befolkade Norrbotten.

Kirunas avlägsna läge utgör således ett av skälen för anläggande av en egen rundradiostation, för att vi skola få möjlighet att avlyssna rundradion även med enkla och billiga mottagare. Vidare förefinnes i Kiruna starka elektriska störningar, som ofta vålla stora svårigheter vid s. k. långdistansmottagning med lampmottagare, beroende på att vid dylik mottagning en långt gående förstärkning måste tillgripas, i

första hand medelst s. k. återkoppling, varigenom störningarna enormt förstärkas. Däremot behöver man icke tillgripa förstärkning medelst återkoppling vid avlyssnande av en lokal stations sändningar. Därigenom göra sig en hel del störningar mindre märkbara och andra åter så att säga överröstas av de starkare signalerna från sändarestationen.

I sammanhang med vad nu här nämnts bör kanhända nämnas något om planen för stationens ordnande i tekniskt avseende. Som förut nämnts, förlägges mottagningsstationen i Tuolluvara, och den där mottagna rundradion överföres vidare pr tråd till en förstärkare vid relästationen, varefter signalerna vidare överföres till sändaren, vilken så att säga pressar ut dessa i form av elektromagnetiska vågor genom den 22 meter höga antennen och fortlämnas vidare i etern. Sändaren är utrustad med två modulartorrör och två oscillatorrör, var för sig parallellkopplade. Kraftmaskineriet utgöres av en motordriven generator, som avger såväl lågspänning, c:a 35 volt, för glödström som högspänning till rörens anoder, 1500 till 2000 volt. Antenneffekten är beräknad att utgöra 180 till 320 watt. Som jämförelse kan nämnas att stationerna i Boden, Göteborg och Malmö sända med antenneffekter mellan 5 å 600 watt och Örebro med 140 watt. Våglängden måste utprovas medelst försökssändningar, då trängseln i etern är stor, och man måste söka en våglängd, som icke interfererar med annan stations våg. Troligen kunna vi finna plats mellan 190 och 350 meter.

En hel del arbeten återstå ännu att utföra innan radiostationen blir klar, och då dessa till större delen måste utföras på lediga stunder av klubbmedlemmar, för att därigenom driva ned kostnaderna till det lägsta möjliga, går det följaktligen icke så fort. Vi beräkna dock kunna påbörja försökssändningar i september eller oktober.

Då stationen en gång kommer

igång på allvar, får man nog, åtminstone till en början, vara beredd på en hel del störande moment beträffande utsändningarna och därmed klagolåtar från lyssnarnas sida, varför vi redan nu vilja vädja till dessa om eftertanke och överseende vid bedömande av de förekommande oegentligheterna. Det blir en hel del svårigheter att söka övervinna, långt mer än vad övriga privata relästationer i Sverige haft att räkna med, då de samtliga ha programöverföring pr tråd från Stockholm. Kunna vi dock få möjlighet att i Kiruna avlyssna rundradio med enkla och billiga mottagare och med bättre resultat än vid direkt avlyssning av avlägsna stationer med dyrbara rörmottagare, så är därmed mycket vunnit.

Som bidrag till kostnader för stationens drift ha vi, efter gjord framställning, fått Telegrafstyrelsens medgivande om att få tillgodogöra oss 2 kr. pr radiolicens, som lösts inom redovisningsdistriktet för Kiruna telegrafstation. Vi hoppas därför på stort antal licenser i Kiruna och framför allt att alla innehavare av radiomottagare skaffa sig licenser. Sådan kan erhållas vid post- och telegrafstation.

Det kanske bör framhållas redan nu, att några s. k. återkopplingstjut från rörmottagare få på inga villkor förekomma när Kirunastationen kommer igång. De, som synda i det avseendet, komma att efterhållas på laglig väg.

Då klubben givetvis ämnar ordna stationen i Kiruna, så att även lokala program kunna utsändas, fordras därtill en god mikrofon, som är lämplig för både tal och musik, en kostnad på c:a 1200 kr., samt piano till studion, våga vi hoppas att allmänheten i Kiruna komma att gynna den basar, som klubben ämnar anordna vid skyttepaviljongen med början den 7 aug. för att möjligen därmed anskaffa de pengar som erfordras till utgifter för utrustning och startkapital till stationens drift.

H. Wellner,

Det var en gång...

DET VAR EN GÅNG EN vildmark, som var särskilt karg och ogästvänlig. Den låg långt uppe i norr bortom all ära och redlighet, utforskad, gåtfull och drömmande. Hände det någon gång, att en strövande botaniker eller äventyrslysten jägare förrrade sig till dessa trakter, skrämdes han snart på flykten av den ödslighet och vildhet, som mötte honom. Det var som om han skulle ha anat, att hemlighetsfulla makter här drevo sitt spel och voro sinnade att förgöra envar, som inkräktade på deras territorium. Här och var kunde en främling stöta på en kåta, som någon familj av samefolket rest för att vila ut i efter mödosamma vandringar. Men samefolket var på den tiden skyggt och inbundet. De hade vildmarken i blodet och en man av annan ras hade svårt att komma till tals med dem, även om han hjälpligt kunde göra sig förstådd. Det var också någonting skrämmande över dessa, de ödsliga viddernas barn, någonting oförklarligt och mysteriöst, som ingav vidskeplig fruktan även hos en upplyst man från kulturens blommande dalar. Så var det genom århundraden. Ingen förmådde genomtränga denna ödemark. Alla försök strandade mot den kinesiska mur av ödslighet och hemlighetsfullhet, som omgav densamma. Och vidderna sovo sin tusenåriga sömn.

Men, i tidernas fullbordan sprängdes vildmarkens portar. Det kom en man, som med slägga och borrhstäl dunderade sitt »se-sam» mot de mossklädda fjällbranterna. En man, som icke vek tillbaka för den ruvande ensligheten mellan bergjättarna. Han upptäckte i fjällens innandömen omätliga rikedomar, sagolika skatter och värden. Då var vildmar-

kens öde beseglat. Den mannen byggde sig en stuga, liten och oansenlig, men dock den första människoboningen i sitt slag på många miles omkrets. Denna stuga var embryot till den mäktigt pulserande organism, som i dag heter Kiruna samhälle. Nu vilar den mannen, efter välförrättat värv, i den forna vildmarkens vigda jord »vid det berg han själv har

*»Natten har börjat, musiken den spelar
I Bergmarkes apparat där intet manken
Just uppå jazz genom luvorna ga
Att han är mindre sprullen kan få»*

brutit, vid den stad han själv har byggt.»

I våra dagar är ej Kiruna någon plats bortom all ära och redlighet. Till och med nere i det mörkaste Skåne har den uppfattningen mer och mer trängt igenom, att det är ganska lönlöst att jaga isbjörnar på Kiruna gator. I sammanhang härmed kan anföras en liten historia, som har den fördelen, att den är sann.

För några år tillbaka bevistade några kirunaflickor ett scout-

läger i mellersta Sverige. Vid ankomsten till ort och ställe omringades de unga damerna av såväl ledare som blivande kamrater, vilka lade i dagen den mest oförställda häpnad och förvåning. Häpnaden kulminerade slutligen i följande frågor: »Är Ni verkligen klädda som oss? Har Ni inga lappdräkter med? Ni är väl alltid annars lappklädda?» Ja, vad skulle våra töser svara på en så renodlad enfald. Vid avresan från lägret fick en trädgårdsmästare på ett närbeläget gods av sitt husbondfolk i uppdrag, att göra i ordning en försvarlig påse med äpplen åt de stackars kirunatö-

serna »som aldrig sett ett äpple förut». Allt det där gjordes ju i bästa välmene, så det må vara förlåtet. Än i dag kan man driva med annars rätt så upplysta sydlänningar och bl. a. med trovärdig min berätta, att postkontoret och handelsbanken äro inrymda i var sin lappkäta. Det går i allmänhet i dem som rysk kaviar. Men, som sagt, mer och mer blir dock Kiruna känt för att vara det kultursamhälle, som det verkligen är. Vi ha ju mönsterskolor, som studeras av utlänningar, vi ha elektrisk spårväg, vi ha vattenledningar, flyghangarer, och t. o. m. auktoriserad fordörsäljare. Vad höves oss mera bevis? Last but not least, få vi nu också snart relästation. Skämt åsido, så är det naturligtvis icke alldeles efter kvantiteten av moderna inrättningar, som ett samhälles kulturnivå bör bestämmas. Fastmer är det på innevanarnes kvalitativa beskaffenhet det beror. I det avseendet är Kiruna, som alla andra platser, en samling av gott och ont. I den mån de goda krafterna få genomsyra folksjälen skall Kiruna göra rätt för benämningen »världens bästa kultursamhälle».

Carmides.

Det nya patentet.

JAG MÖTTE MIN VÄN Efraim på gatan häromdagen, bärande ett ohyggligt väl emballerat paket. Solen sken, fåglarna kvittrade och Efraim svettades.

— Vad kan det där abäket till paket innehålla, som du så energiskt nedlägger hela din 28-åriga mannakraft på?

— Radioapparat. Firma Smith & C:o sista patent nr 7778. 12 rör med automatisk stationssökare, inställbar på över-, på- och underjordiska stationer.

Efraim syntes ej mera på stan. Min nyfikenhet var väckt.

Jag samlade hela min energi och stegade upp till hans ensliga bostad vid Mommagatan. Vad skådade mitt norra öga. Jo. Vännen Efraim, utmärglad, smutsig och blek, med ett sex månaders långt skäggstubb stretande hit och dit. Han reste sig. Sucken som följde var djup och förtäljde ett namnlöst lidande.

— Hej, hej Efraim, hur lever livet med dej?

Med en vårdslös gest sopade han ner den riktaltiga radiolitteratur, som belamrat hans skrivbord. Lützens dimma var ett intet mot dammet som yrde upp.

En hes sprucken stämma bjöd mig sitta. Jag satte mej. Kampen som förts inom Efraims väggar måtte ha varit fruktansvärd. Mitt på golvet, på en tom sockerlåda stod Smiths & C:o patent nr 7778. Otaliga trådar löpte i ver-

tikala och horisontala led genom rummet för att slutligen förenas i ett stort hål vid fönstret. Min respekt var stor. Och Efraim talade:

— Min vän. Smith & C:o patent nr 7778 är förbättrad. Denna bikonvexa kvadratkondensator, vilkens atomtryck motsvarar 0.78 molekylenheter kan sägas vara den positiva negativitetens origo, eller enklare det transversella ledningsmotståndet, beräknat enl. formeln: $\frac{h^2 + 16\pi^2}{\gamma \cdot \lambda \cdot \lambda} = b$, där h är antennhöjden räknat från jordens medelpunkt, c cen-

Folk i mängder hört ut strömmar
Uppfyllda bli nu alla mina drömmar
Om slott i kassan till var klubb,
Och själv i massor för kringpubb.

trifugalkraften i kilogrammeter, γ den beräknade störningsfaktorn samt x elektronernas antal i jordatmosfären, har blivit uttryckt i strömkällans positivitet. Om man från en dieselmotor genom en dynamomaskin med generator leder ett tryck motsvarande 820 mm. kvicksilver till detta slitmotstånd, minskas högfrekvensströmmarnas polarisationsförmåga med 11,789 och störningsfrihet uppnås...

Efraim vårdas för närvarande på privat vårdanstalt för radioflugorna.

Three pencils.

Hemskt! sa' Ryding!

Reds. anm.

Sådant händer.

Kirnapolisen söker hembränt.

Måttfullens innebyggare anses inte vara helt främmande inför konsten att brygga spiraldricka.

En av Kirnas mera stadgade och ordningsälskande poliser hade på känn att dylikt orillatet dricka förvarades på ett mystiskt sätt hos en gammal kirnait och vandra dit i kvällen, knäckade på och stegade in.

— Det lär finnas hembränt här.

— På nej! Här finns bara svagdricka.

— Jaasååå...?

Polismannen öppnade en källarglugg; från en massa liter, log åt fyndet. Inskade på eländet — det var svagdricka.

Till och med herr C. G. Ekman kan känna sig belaten med ordningsmaktens nitiska för nykterheten.

— !!! —

I. F. K.-vits.

I. F. K. hade affischerat om poängtävl. Lag. 194 par kirnagrabbar tar med intresse del av nyheten, varvid följande samtal uppstår:

1:a kirnagrabben: Poängtävling är väl inte möjlig i Kirna.

2:a kirnagrabben: Vattföddä?

1:a kirnagrabben: Här finns ju ingen äng.

2:a kirnagrabben: Då be' du rätt i, här blir då påmyrtävling.

— !!! —

Vad pappa är.

— Min pappa är gårdsägare.

— Ja, men han har bolagslän; min pappa han är gårdsägare utan bolagslän.

— Då ä' klart, men vad gör din pappa, Axel?

— Ingenting! Han ä' polis och har flera gardar.

— !!! —

Telefon till »Radio-Kristallens» från Gustaf Frank.

»Jag begriper mej inte ett dugg på radio — — avringning.

— !!! —

Återkoppling.

Bondgumman har för första gången hört i predikan pr radio, och en bekant frågar henne om hon hört bra.

»Ja», säger gumman, »nog hördes det bra alltid, men jag tyckte inte om prästen, för kan du tänka dej, mitt under predikan så börja han vissla!»

— !!! —

Radiovits.

Hur kan det gå vägar i etern; där finns ju inget vatten?

— !!! —

Hemskt radiotelegram.

För någon tid sedan drog en lagelskur över Bräddbo socken och slog sönder ett fönster i sockens kyrka. För den skull for nu pastorn till stadens glasmästare för att beställa ett nytt fönster. Pastorn var emellertid mycket tankspridd, och hade glömt måttet på fönstret, samt del bibelspråk, som skulle stå på detsamma. För att nu inte åter behöva fara hem med oförrättat ärende, telegraferade han till sin hustru:

»Har glömt mått och bibelspråk på fönstret. Svar betalt.»

Fru pastorskän telegraferade tillbaka:

»Ett barn är oss fött, sex meter högt och två meter brett.»

— !!! —

Vad Kirunapubliken har

Vilken betydelse kommer reläsändningarna att ha för

Tja, vilken betydelse jag tror reläsändningarna komma att ha för kirunaiteerna, var det ja! Jag skulle kunna nöja mig med att säga att dessa reläsändningar komma att få en *oerhörd* betydelse. Men Kirunakristallens läsare äro naturligtvis lika tidningsläsare i allmänhet. De fordra något mer än ett rakt på sak gående svar. De vilja helst ha en smula sensation även.

Därför säger jag också utan omsvep att en relästation i Kiruna kommer att befördra hälsa och välbefinnande, varjämte den kommer att förhindra mångt tillfälle till synd.

Bevis! skriker man.

Lugn, medsyndare, ni skola få dem. Genom att radioiternas klubb här i Kiruna får till stånd en relästation sättes densamma i stånd att mjukt och behändigt smuggla de små rara men ömtåliga radiovågorna förbi och igenom det överspända kraftledningsnät som nitiska generaldirektörer och statsmakter begåvat oss med häruppe. Genom stationens tillkomst blir det även möjligt för det maskulina Kiruna, att på namns- och födelsedagar, vid silverbröllop, barndop och andra högtidligheter presentera det feminina dito en liten radioanläggning, som då inte kommer att kosta mera än vid pass ett dussin silversiklar. Kristallen kommer att tränga sig in i alla hem — den kommer att befördra hälsan på så sätt, att vi i stället för att larva ute i vinterstormarna, komma att sitta i våra mer eller mindre välombonade kamrar och lyssna till väktarnas rop från minareterna i orienten, till de eftersinnande timplagen från »Big Ben», till gräsets växt på sydamerikas vilda pampas och till flirten på världständernas stora restauranter. Och ha vi hälsan så ökar genast välbefinnandet. Därtill bidrager dessu-

tom att man i stället för att föra ett dyrbart uteliv då i stället idkar ett bra och billigt hemmavistande. Därmed ha vi även kommit synden till livs, ity att hemmet ju alltid är de svagas värn. Tomt blir det i en hast kring skvallertanternas frestande bord — grannsämjan förbättras och vi gå oanade härligheter till mötes.

Omgivna av mystiska rökslöjor ha världens sibyllor från hedenhös tills nu, genom sin kristall synat den väv nornorna klappat samman åt oss. Men det har mest varit s. k. båg med i det spelet. Nu go vänner veten i väl emellertid att televisionens gåta är löst. Men se det kräves en kristall för att kunna vara med, och dessutom kräves det en relästation. Det är bara en tidsfråga allt det där — snart ha våra radiotekniker löst problemet att titta trådlöst på tider som gått och att trådlöst glutta in i framtiden, allt med hjälp av relästationen och kristallen.

Ve dem som icke nu fatta att deras besökelses timma är kommen. Gån icke och knytan Edra händer om pungen utan släppen barabam lös, besöken basurer och

andra radiofrämjande anordningar. Det är ju så behagliga uppoffringar alltsammans! Och ha vi en kristall i näven ligger framtiden klar för oss.

G. H.—m.

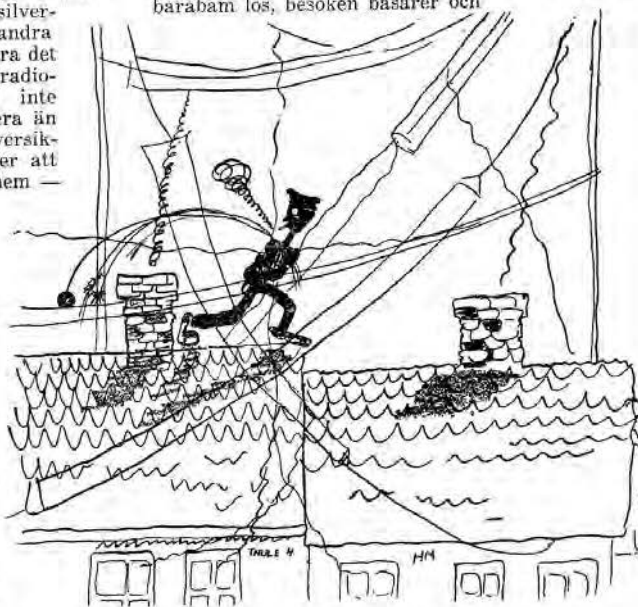
Reläutsändningarna i Kiruna kunna bli till stor glädje och välsignelse för samhällets inbyggare.

Vid mitt senaste besök i mitt föräldrahem frågade jag min gamla mor, som varit sjuk hela vintern, vad hon tyckte om radion — ett nyförvärv i bohaget. Mor svarade: »Ja, vad skulle jag ha haft för glädje under denna tid, om jag ej haft radion?» Hon hade hört predikningar från Engelbrektskyrkan, Boden o. s. v. En relästation i Kiruna skulle kunna möjliggöra liknande glädje för många i vårt samhälle och dess omnejd.

Men — invänder någon — i radio får man lyssna till mindre uppbyggliga saker t. ex. schlager och jazzband? Då skall man lägga ifrån sig luren. För oss människor gäller det — att välja. Och det inför högre ting än ett radioprogram.

Kiruna den 26 juli 1926.

John Bergbom.

Sotermästare Larsson: »Och det här kallar de där radioterna för trådlöst.»

Säkerställandet av Malmfältens och i detta fall Kiruna-ortens rundradiofråga torde enligt min uppfattning vara av stor betydelse för orten. Den nytta och det nöje, de regelbundna dagsprogrammen giva sina lyssnare, spåras bäst i det ökade licensantalet å varje ort, som kommer inom en ny stations kristallräckvidd. Och speciellt för oss i nordlig bygd med långa och mörka vinterkväl-

att säga om kirunaradio.

samhällets inbyggare? — Frågan besvaras här nedan.

lar skänka radioprogrammen en både välbehövlig och nyttig vederkvickelse. Den andliga isoleringen bortelimineras, på ett livfullt och för känslan verkligt sätt träder man i kontakt med landets män och kvinnor, lär känna sitt lands historia, kultur och egenheter. Och oräkneliga äro de sjuka och äldre, som med för tan avvakta den mångsidiga vederkvickelse, som den svenska rundradion ger sina lyssnare.

Men icke blott för Eder ort torde en god lösning av Eder rundradiofråga vara till gagn. I och med lösandet av hela Malmfältens rundradio föres den svenska rundradion i övre Norrland ett gott steg framåt. Vid framförandet av berättigade krav är ett gott licensantal en god faktor att räkna med; det gäller för rundradion här uppe att hålla jämna steg med utvecklingen, som inom detta område hastar framåt, och enligt min mening har rundradion i övre Norrland en mission att fylla, som snarast övergår sydligare provinser.

Radiotjänst i Boden önskar Eder därför all framgång, och i den mån, det är möjligt, vilja vi gärna vara Eder till tjänst.

Radiotjänst i Boden d. 30/7 1926.

Albin Swedberg

Programkommitténs ordf.

Reläutsändningarna i Kiruna bliva, om de lyckas återge programmen tillfredsställande, av stor betydelse. De många och långa vinterkvällarna kunna användas på en mångfald olika sätt. Vi veta ju lite var hur de utnyttjas. Man har ju sagt att den tid vi hava till förfogande skulle indelas på följande sätt: 8 timmars arbete, 8 timmars vila och 8 timmars sömn. Med vila i detta sammanhang avses givetvis för-

ströelse av olika slag. Av sådant finnes åtskilligt att välja på, såsom biografier, föreläsningar, samkväm, dans, kortspel, idrott o. s. v.

För min del tror jag, att om reläutsändningarna lyckas återge det bästa, som pr radio kan förmedlas, så skall förströelseprogrammet utökas på ett sätt, som ur alla synpunkter måste anses lyckligt. Man har i radion möjlighet att välja vad man vill höra. Är stycket inte bra, slänger man luren och väntar tills någonting annat och lämpligare bjudes.

Man sitter ju hemma och gör som man vill.

Det är ju idealet.

Bo J:son.

Herr Chefredaktören gillar att snusa
Men däremot ej på annonserna pruta.
Hans politiska penna har tystrat ett tag,
För Kristallen istället han slår nu ett slag.

En radiorelæstation i Kiruna bör — och kommer också ganska säkert — finna intresserade radiolyssnare i varje hem i Kiruna och dess omnejd. Och vilken stor kulturell betydelse detta kommer att innebära för detta samhälle och dess innevånare, därom torde väl alla vara fullständigt eniga.

Huru många blir det inte nu som genom radio komma i tillfälle att få höra god musik och sång samt innehållsrika och givande föredrag och föreläsningar, som annars för de flesta skulle bli en rent av omöjlighet att få del av? Enbart ur uppfostringssynpunkt tror jag att radiofrågans i Kiruna lösning blir till samhällelig nytta och gagn. Den massa ungdomar i 14—20 års åldern som nu om kvällarna flacka omkring å samhällets gator och uppföra sig mer eller mindre olämpligt, borde, genom radions intåg i detta samhälle, bli va intresserade att höra radio varje kväll och därmed bli hemma bland sina närmaste, åtminstone en del av kvällarna. En eller ett

par timmars radiolyssnande i hemmet, betyder lika mycket mindre uteliv för dessa ungdomar. Och detta kan väl enbart vara till välsignelse för dem själva och för samhället de uppväxa i.

John G. Löfroth.

»Som svar på frågan »vilken betydelse kommer etc.» skulle vi vilja svara: »Att Kirunas innevånare lära känna SW-fabrikaten och på så sätt bli nöjda med sin radio och sin tillvaro».

El. A.-B. Skandia,
Stockholm.

Kategoriskt.

Läraren: »Med anledning av provskrivningens resultat skulle jag vilja uppdelat klassen i fem kategorier: de som ha rett sig med glans, de som ha skrivit godkänt, de som ha skrivit underkänt, de som äro totalt omöjliga och så — Svensson.»

Den saligt avsomnade apparaten.

VICE KOMMINISTERN hade fått radioflugan. Detta var i och för sig icke så underligt, isynnerhet som han från sina tidigare barnår hyst ett brinnande intresse för mekanik. Det påstods också att han efter avlagd studentexamen ämnat bli ingenjör, men av föräldramyndigheten tvingats att bli präst. Och såsom sådan var han högt uppskattad på grund av sin vältalighet. Sin fritid använde han uteslutande för fabrikation av radioapparater, och det hade mer än en gång hänt att han från verkstaden direkt hämtats till ett barndop eller bröllop.

Men ehuru han fått ett stadgat rykte, som stadens kunnigaste radiokonstruktör, kände han sig icke nöjd. Nej, radio var kulturbefrämjande, ansåg han, alltså borde den föras ut till den stora massan. Och särskilt låg ungdomen honom om hjärtat. Huru han botades från denna sin sista och farligaste fluga skall denna historia förtälja.

Stadens gymnasister hade bildat en vetenskaplig förening, som lystrade till det välklingande namnet Asklepios. Dess medlemmar hade liksom alla andra angripits av radioepidemien och styrelsen sökte på alla tänkbara sätt upplåna en radioapparat för att med den i både synligt och osynligt mätto uppbygga sina medlemmar. Men ingen var villig att ställa en apparat till för-

eningens förfogande. Slutligen gav den tappt, lämnade allt vad till radio hörde åt sitt öde. I stället ägnades »den felande länken» ett ingående studium. En lektor hade till och med engagerats för ett föredrag. Denna hade också välvilligt åtagit sig detta, glad över det till synes stigande intresset för den levande vetenskap, som nämnes biologi. Instängd arbetade han dag och natt vid sitt skrivbord. Men när han lagt sista handen vid sitt digra och i vetenskapligt hänseende intressanta manuskript, fick han återbud. Man skulle i stället höra radio.

Vice komministern hade fått höra talas om föreningens dilemma. Här hade han sin chans. Och han grep den. Genast satte han sig i förbindelse med Asklepios' ordförande och erbjöd sig ställa en radio till föreningens förfogande. Glad tackade denne den generöse mecenaten och man bestämde att inviga apparaten nästföljande ordinarie sammanträde.

Den stora dagen var inne. Under den senaste veckan hade styrelsens medlemmar med ordföranden i spetsen sprungit kring likt yra höns för att ställa allt i ordning till den bestämda tiden.

Radio och skidsmälla.

En liten dam i Paris står inför en domstol, som skall skilja mellan henne och hennes man. Det är hon som har begärt det, och man frågar henne så närgånget som det är nödvändigt och så grundliga som möjligt, om hennes motiv. Han har inte varit snäll emot mig, säger hon, han har varit riktigt elak, han har varit så avskyvärd att jag inte kunnat bo hemma, utan måste resa till släktingar. Han har vet mig de grusligaste saker.

— Men vad har han då sagt? undrar domaren.

Ja, det kunde inte med ord beskrivas. Det var alltför ohyggligt. Den lilla damen ryckte på de spåda axlarna. Hon skakade som i frosbrytningar.

— Ja, men han hade väl något skäl för sin ölpaktighet. Något enda litet skäl, inte sant?

Den lilla frun samlade sig till ett leende.

— Min man hörde en mansröst från min sängkammare en kväll och så hörde han mig skrekta.

— Näå!

— Jag hade satt in radion utan att han visste det.

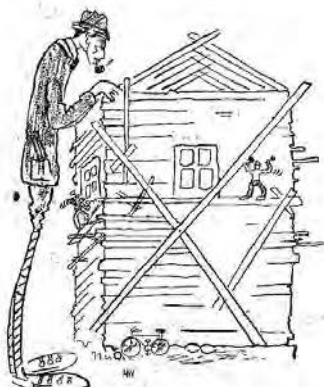
— III —

På slaget inträdde även vice komministern med en mystisk låda under armen. Alla förstodo att detta var den omtalade radion. Vice komministern gick fram till fönstret, ställde apparaten på en stol och drog fram ur sin ficka en hörlur. Därefter kopplade han in apparaten, satte luren för sina öron och började skruva på några knappar. Alla sutto i spänning, ty så fort han fått in en station var det avtalat, att varje medlem skulle lyssna några ögonblick. Men till allas häpnad blev vice komministerns ansikte allt blekare. Hans rygg kröktes allt mer över den tredskande apparaten. Hans fingrar trummade nervöst på de olika kontakterna, och hans näsvingar dallrade av en undertryckt vrede. Vad stod på? Den ena minuten efter den andra förlöt utan att vice komministerns skruvande kröntes med framgång. I den stora salen hördes ingenting utom vice komministerns allt nervösare andhämtning.

När en kvart förgått utan resultat, rätade han ut sin rygg, ordnade sina anletsdrag och lät blicken glida över de församlades ivriga ansikten. Så öppnade han sin mun och med en röst, som kunnat omvända den mest inbitne syndare, utropade han: »Apparaten är fullständigt död!»

Därpå gick han. Men ingen har senare lyckats övertala vice komministern att bland ungdomen agitera för radio.

Pollux.

Jansson jobbar i radio och eld samt även på lediga stunder med hus. För övrigt trevlig, gemytlig och glad. Bland alla sina vänner ett ljus.

— Lys, va! tror mamma jag hör?
— Jo, »Kohavälsarna» nu sjunga i hör.
Men här är så mycket ändå som står.
Kanske trödar jag har mer än jag bör.

Hur radion gjorde karl av Adolf-Fredrik.

Av Jonke.

ADOLF-FREDRIK VAR en riktig mes. Gick det bra för honom, så var han också nöjd, gick det käpprätt åt skogen, så var han också nöjd. Om någon slagit honom för pannan och plockat av honom allt vad han ägde, så skulle han inte kommit sig för att protestera. Hans förnöjsamhet och lugn hade inga gränser.

En gång i tiden skaffade han sig en fästmö. Snäll och beskedlig var han mot henne också, hennes vilja var hans lag och det må därför inte förtänkas att det ibland kunde bli litet tokigt. Som det förresten ofta brukar bli då kvinnor regerar. Fästmön började emellertid tycka att det blev trist i längden med att ha ett sådant blötdjur till fästman och en vacker dag fick han, vad man populärt kallar, sparken. Inte ens då visade han några som helst tecken till vrede eller missnöje. En axelryckning och ett visserligen förvridet, med dock leende, var det enda han kostade på sig.

Det kom dock en vändpunkt i Adolf-Fredriks liv. I likhet med många andra skaffade han sig en radioapparat. Nu skulle han få verklig lugn och ro, menade han, aldrig skulle han vara ute om kvällarna, utan nu skulle radioapparaten bli hans enda sällskap. Nå, där satt han nu och njöt obekvärligt av sång och musik och allehanda föreläsningar, ty allt vad som sades ansåg han vara riktigt och rätt, hur galet det än kunde vara. Att hålla sig med en egen uppfattning i de olika frågorna, tyckte han var för besvärligt.

En kväll satt han och lyssnade som vanligt. Plötsligt fick hans ögon en smula liv, det började rycka spasmodiskt i hans armar och ben, ryckningar, som blev kraftigare och kraftigare och slutligen kulminerade uti att han började slå till höger och vänster, tills han slutligen drasade högra handen i ett av bordshörnen. Då grinade han illa ett tag, kastade ifrån sig hörtelefonen, snurrade runt ett par gånger medan han visslade kraftigt, dängde knyt-

näven i sitt eget bröst, slog igen dörren med en våldsam skräll och rusade ut.

Vad kom egentligen åt Adolf-Fredrik? Grannarna tittade förvånade efter honom, då han i rask takt drog sin färde. Sådan har de aldrig sett honom förr, han den beskedliga och lugna människan. Adolf-Fredrik hade fått en smula liv i sej. Hej, vad han tyckte livet var härligt och vad han kände sig stark!

Borta efter landsvägen skymtade han en flicka och en pojke. Flickan var hans gamla fästmö, det såg han genast. Skulle han smita undan den här gången också, som så många gånger förut, sedan han fått slut av henne. Nej, inte i dag, ty just nu kände

annorlunda, ty någon lång stund hade inte den andra stått och drivit med Adolf-Fredrik förrän en kraftig upper-cut träffade hans käk, så han snurrade runt och hamnade i landsvägsdiket.

Vad nu? Vad gick åt Adolf-Fredrik? Hur vågade han? Det var frågor, som hans f. d. fästmö gjorde sig i de närmaste ögonblicken. Något svar på dem fick hon inte, Adolf-Fredrik tog bara hennes arm och gick ifrån den andra slyngeln, som ännu inte kravlat sig upp ur diket.

— Men, Adolf-Fredrik, vad gick åt dig, aldrig har du varit sådan förr?

Adolf-Fredrik svarade ingenting, han tog henne bara i sin famn och gjorde det han aldrig förr skulle ha vågat göra — han kysste henne.

— Hur vågar du?

Adolf-Fredrik svarade fortfarande ingenting, han bara kysste henne en gång till.

— Men vad är det fått?

— Jo, ser du, jag hörde ett föredrag i dag i radio om boxning, om upper-cut, korta vänster- och högerkrokar, hjärtslag, backhands, nackslag och allt möjligt annat i boxningsväg, och bums kände jag att jag varit ett riktigt kräk förr, men samtidigt kände jag också att jag i verkligheten inte var sådan, utan att jag var en helt annan människa, det behövdes bara en liten puff för att få mig att förstå det.

Så kysste han henne en gång till och nu frågade hon inte längre utan bara log och tyckte att Adolf-Fredrik var en verklig karl i alla fall, som inte frågade vad hon tyckte, utan som själv visste vad han ville.

Därmed kan vi också sluta denna historia. Att hela historien är lögn från början till slut, spelar ingen roll. Något sådant händer inte i verkligheten.

Det behövde han ej.

A.: »Varför har du inte radio?»

B.: »Nej ser du, jag har min svärmor i livet än, så jag har både dagsoyheter och högtalare.»

En eckelbrist med värt så stora blod.
Fram oöfölsberömda Aston Willos lag.
Han hoppade o. skattade liksom en måttan
Ofta alla varm damer han inte stod emot.

han en oppositionell känsla inom sig som pockade på att få göra sig gällande, för första gången sedan han född blev. Adolf-Fredrik hälsade artigt och alla tre stannade. Det dröjde inte lång stund förrän den andra pojken började driva med Adolf-Fredrik, så som han själv och alla hans bekanta gjort med honom under årtal. Alla vågade också göra det, ty hittills hade aldrig Adolf-Fredrik protesterat vare sig på det ena eller andra sättet. Men i dag skulle det bli

På kryss i eterhavet.

Vad radio betyder i Siam.

Vi ha läst litet var om, att Siam härskare i nåder behagat »förskjuta» sin drottning. Majestätet lät skilja sig från henne med den motiveringen, att hon inte varit i stånd att uppfylla sina förpliktelser. Det lätas mellan raderna, att anledningen var uteblivandet av den länge väntade tronarvingen.

Hittills har denna historia inte med radio att göra. Men det är ju klart, att likaväl som radion på sina håll får skulden för dåligt väder för den första drottningens av Siam ofruktbarhet. Och mycket riktigt! Det meddelas nu, att den förskjutna drottningen försökte få en tröst i det siamesiska hovlivets dysterhet med hjälp av radio. Hon hade lagt sig till med en radiomottagare av förstklassigt slag, med vars tillhjälp hon kunde ta in en hel rad avlägsna stationer.

Siameserna betraktade med djupt missnöje drottningens underliga böjelse. Det kunde aldrig stå rätt till med de där mystiska ljuden uppträffade skyn, som deras drottning lyssnade på. Man drog slutsatser. Och man kom till det resultatet, att hennes oförmåga att skänka majestätet en son måste bero på eller ha något att göra med hennes nattliga samvaro med de oöynliga andarna i eteren.

Den nya drottningen har också berättat det, strängeligen förbjudits att stå i någon maskopi med eterandarna. Det furstliga palatsets enda radiomottagare packades också ned och sändes bort samtidigt med, att den förskjutna drottningen drog sina färder.

Och resultatet visade sig även: det blev en arvinge ganska snart.

— /// —

»Den trådlösa tjuvfångaren.»

Ett hastigt och på samma gång intressant bruk av radio har gjorts av en tysk uppfinnare, som framställt något, som han kallar »den trådlösa tjuvfångaren». Dess användning framgår av följande: Portvakten i en stor fabrik eller vid en gruva bär på huvudet en hörtelefon. Passerar genom porten på väg ut en arbetare, som stucket på sig metallföremål, börjar det surra i hörtelefonen. Portvakten kan gå ut och lägga vantarna på den örlige ar-

betaren. Apparaten är justerad så, att en viss liten metallmängd inte påverkar densamma. En kniv, en klocka, några mynt är inte farligt att medföra. De slå inte larm i portvaktens hörtelefon. Men finns det t. ex. några öarligt medförda verktyg, någon ansenligare metallsak eller dylikt, så börjar surrandet.

Någonting liknande detta kom redan för några år sedan till användning vid fältläsare, där en kula i kroppen på en sårad medels radio kunde bestämmas till sitt ungefärliga läge.

(Afa.)

Kryssaren.

Tung kärlek.

De sutto på soffan, d. v. s. han satt på soffan och hon i hans knä. De sade ingenting, ty de hade blivit så vemodiga under de tre timmar och femtio minuter som de suttit där. Han suckade. Det lät som om man dragit upp suken med en korkskruv och sedan slagit av den med en slägga. Hon lindade sina armar kring hans hals och avstämplade ytterligare med ett par dussin kyssar hans darrande läppar.

— Varför suckar min älskling, frågade hon.

— Vilken fråga! Hör mig, Fanny, har jag icke ständigt uppfört mig mot dig som en gentleman bör uppföra sig mot en dam!

Hon nickade bekräftande.

— Har jag icke alltid gjort mitt bästa för att vara en trofast fästman?

Nickningen n:o 2.

— Och har jag icke kysst dig fyra timmar i sträck, tills mina armar värkte och min nacke kröktes som en oxas under oket. För tredje gången nickade hon.

— Gott, då du vet detta, säg varför du skall misshandla mig som du gjort i kväll och varje kväll sedan vi blevo förlovade? Varför skall du plåga mig så? Kanske du umgås med falskhet?

Ännu en gång gräbbade hon tag i hans gullfagra hår och betog honom möjligheten att andas under den närmaste kvar-

— Ö, Karl, vad har jag gjort, att du kan misstänka mig för falskhet? På vad

Radion får skuld för mycket.

Nu påstår en tysk radiotidskrift, att man i Frankrike hittat nya möjligheter för radions användning.

Det är en känd sak, att nativiteten i Frankrike sedan länge varit i sakta men säkert dalande. Anledningen härtill är i första hand städernas ständiga tillväxt på landsbygdens bekostnad. Då man utgår ifrån, att detta tillskrives den omständigheten, att i städerna finnes rikligare tillgång till förlustelser, har man beslutat sig för att då och då genom de franska radiostationerna utsända allvarliga maningar till landsbygdens befolkning att icke flytta till städerna, enär lantborna nu trädöst kunna deltaga i städernas nöjesliv. För att tillfredsställa ungdomen kommer man även att utsända dansmusik.

Bara nu detta hjälper!

— /// —

Radions praktiska betydelse.

En intressant amerikansk enquête har igångsatts av Radioklubben i Chicago. Resultatet av denna blev, att man fick visshet om, att de amerikanska farmarna äro intresserade anhängare av radiofonien. Ej mindre än 46 proc. av dem kunde dokumentera, att de till följd av mottagandet i radioapparaten av marknadsberättelserna satts i stånd att avsätta sina produkter med en betydlig merförtjänst.

— /// —

Radions enorma kopparförbrukning.

I U. S. A. har kopparförbrukningen under de senaste två åren stigit till det dubbla. Detta tillskrives huvudsakligen radions enorma utbredning inom alla befolkningslager.

— /// —

Hon är mitt liv.

Juden Nathan Snodensky reste med sin äkte hälft en mörk kväll genom en skog. Plöfsgt hördes från sidan av vägen ett dundrande:

»Pengar eller livet!»

»Ach, mein Gott», jämtrade sig Nathan, »tak min Sara, hon är mitt liv.»

sätt har jag misshandlat dig, o säg, min skatt!

— Om du är mig trogen, så bevisa det, sade han.

— Ställ mig på prov, utropade hon med hänförelse.

— Gott, sätt dig då på soffan eller byt om knä. Jag har varit nära att dö i en timmes tid.

En timme lämnade han henne.

— Han är trött på mig, sade hon vid sig själv, sannernigen är han icke det. Jag väger bara 75 kg., men Clara Gibbons väger 81, och hennes fästman har haft henne på knät i fyra timmar utan att blinka.

Lokalsändning från Kiruna.

Riksdagsnytt.

Riksdagsman Trulsén är återbördad åt hemtrakten efter riksdagens slut. En del av valmännen knorra.

»Varför sir vi albi i tidninga någe om att du öttlar dej, Trulsén?»

Trulsén (överlägset): »Då begripa ni icke. Har ni icke sitt att då brukar stå allmänt mummel?»

»Joo —»

»Ja, sir I, då ä ja då!»

Hemkommet

Äppelmos, Kokta Lingon, Köllkonserver, Konserverad Grädde, Fin Mandelpotatis även några säckar för återförsäljare. För utfärder stor sortering i Kex, Choklad, Safter, även i turistflaskor, Gravensteiner, hos

RL 452 **Kiruna Special- & Matvaruaffär** 452 RL

KOM, KÖP OCH SE

hos

Bröderna Fessé

Rikstelefon 430

Färska grönsaker, färskt kött och fläsk dagligen.

Calanders

äro kända för verkligt

Röda Sigilletts halsdukar alltid i tip top nylheter.

Ett besök hos oss

Kostymer

god kvalité och passform

Ower Allis och andra arbetskläder i högsta kvalitéer.

betalar sig alltid.

Vid behov av SYMASKINER

och tillbehör, vänd Eder till

Singers Affär

så erhåller Ni ett förstklassigt fabriket. N. J. Nilsson

Skodon-Reseffekter

Bästa fabrikat! Billiga priser!

hos

Blomé & Jonsson

Rikstelefon 186

M. A. Troide

Ur-, Optisk- & Guldsmedsaffär

- Kiruna -

Allt inom branchen. Billiga priser.

Kirunabor!

Radion är bra, men en

Välsittande kostym

är bättre. Behövs
en sådan - gå till

Roslunds Skrädderiaffär

Brand- och Lifförsäkringsaktiebolaget

SVEA

Göteborg

Brandförsäkringsagent i Kiruna:

Kommunkamrer Gustaf Frank

Telefon 185 och 324

Smakfullt utförda

TRYCKSAKER

är en god reklam för affärsmannen.

Vid behov av Fakturor, Brevpapper,
Kuvert samt för övrigt allt affärstryck

Vänd Eder med förtroende till

Tryckeriaktiebol. Nordpolen

(Norrländskolkets Tryckeri)

Telefon 439

Snabb leverans

Wilf. Durfjåns

Raksalong

rekommenderar sig själv.

Körsnär Lindström

Rekommenderas

Alla slags skinnarbeten utföras fort,
omsorgsfullt och billigt

Rikstelefon 390.

Sjukvårdsaffären
"SANITÄR"

Wilg. Durfån

Ensamförsäljare och importör av världsmärkena

»Phantasma» & »Mignon»

Dni är icke reklam utan namnet som svarar för dessa
märkens överlägsenhet.

I sommarvärmen

Lätta tyger, Silkesiricol
Silkescrepé

Finnes hos

Ida Modins Eftr, Kiruna

Viktor Johanssons Pappershandel

Riks 364 THULE Riks 364

Rekommenderas

BESÖK

Frisérsalongen vid Thuleskolan

Därksam F. Ojlsön

TRYCKSAKER.

Stor sortering moderna stilar och kortblanketter
för Visit-, Bjudnings-, Vignel- och Sorgkort m. m.

Omsorgsfullt utförande.

Brädslande beställningar utföras på dagen.

Rt. 94 Fabricius Tryckeri 94 Rt.

I GUSTINS

HERREKIPERING

FINNER NI STÖRSTA SÖRTERING

av Mans- och Gosskläder, Mössor, Hattar,
Skjortor, Kravatter, Slipsar,
Reseffekter m. m.

Alltid nyheter!

Billiga priser!

TELEFON **KIRUNA** TELEFON
Affären 339 Bostaden 161

Kom ihåg

att

SW = Kristallmottagaren

och

SW = Ultra-telefonen

lämna bästa valuta för pengarna.

Elektriska Aktiebol. Skandia

STOCKHOLM

Kiruna

Municipalsamhälles

Elektr. Installationsaffär

försäljer Elektriska Spisar i olika typer
av de välkända fabrikaten »Helios» och
»Therma». Värmeelement, Strykjärn och
övrig elektrisk armatur ständigt på lager
och till ortens billigaste priser. Elektr.
Lampor och Installationsmateriel i rik-
haltig sortering.

Elektriska installationer av alla slag
utföras till billiga priser och med bästa
materiel och utförande. Arbetsbeskriv-
ningar och kostnadsförslag upprättas.

Affären hålles öppen alla söckendagar
från kl. 9 f. m. till 6 e. m. Övermontören
träffas säkrast mellan 5-6 e. m.

OBS! Ensamförsäljare i Kiruna av
Helios- och Thermaspisar.

TELEFONER:

Affären 427
Kontoret 314
Övermontörens bostad 18

Lokal: F. d. Folkets Hus.

Municipalnämnden

Radiosensationerna

göra sig bäst

om man vilar på en OTTOMAN från

Lundströms Tapetserareverksstad

Då kirunaborna

behöva inköpa

Mans- och Pojkkostymer, Mansunderkläder, Överdragskläder, Mans- och Barnstrumpor, Damunderkläder, Kössetter, Snörliv, Damkofter, och Joppers, Barnunderkläder, Sidenband, alla bredder Brodyr, Uppritade arbeten, Klänning- och Blusstyger, Madapolam, Lärft, Flanell m. m. Glas och Porlän Hushållsaker, *besöka de*

Varulagret i Strandbergs gård invid Thule

där varorna försäljas till konkurrensfria och enastående billiga priser.

Motstånders

Guldsmedsaffär

REKOMMENDERAS

Telefon 113

113 Telefon

Besök

Edvin
Johanssons

Raksalong

Telefon 193

RADIOLYSSNARE

måste för att kunna njuta av
radio sitt i äkta resårstoppade

~ ~ Skinnfåföljer ~ ~

Finnes från kronor 185.-.

Lövgrens Möblering

KIRKSTEFON 424

FÄRSKA MATVAROR

Färska ägg hemkomma varje vecka

Konfekt - Frukter - Manufaktur

hos

O. SILFVERBRAND

KIRUNA

Prima Herrgårdssmör

Färska ägg, Prima Charkuterivaror

hos

Carl W. Nyströms

Speceri- & Charkuteriaffär

Telefon 214

HEMSLÖJDEN

rekommenderar sig i allmänhetens benägna hälskomst

Utför vävnader av alla slag till de billigaste priser, Bomullsgarn och västfärgat Ullgarn samt vävstolar och vävredskap till salu. Händduksgarn till 5,75 pr kilo.

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

VALBORG KAMEL

Rt. 451 KIRUNA Rt. 451 Rt.

FAJANS MATSERVISER AKTA

Stor sotering. - Äkta kaffe- och tjeserviser säljas till betydligt nedsatta priser.

KIRUNA HUSHÅLLSMAGASIN

Rikstelefon 293

Nya Kemikalie- & Sjukvårdsaffären

(DAVID ANDERSSON)

Rt. 458.

Kiruna

Rt. 458.

Rekommenderar ett välsorterat lager av

❖ KEMIKALIER, — SJUKVÅRDS, — FOTOGRAFISKA OCH TEKNISKA ARTIKLAR — MÅLARPENSLAR — FÄRGER — **Obs.!** Prima Engelsk korkmattsfernissa till 4 kr. pr kilo. **Obs.!** FERNISSOR ❖

RADIO! — RADIO! — RADIO!

Bästa och säkraste inköpskälla

för radioapparater och hörlurar av de bästa och mest välkända fabriker, högtalare av utsökta kvaliteter. Apparater provas och demonstreras
Batterier raddas och repareras till förmånliga priser hos

Karl Bäckmans Elektriska Byrå

Tel. 127 KIRUNA 127 Tel.

Har Ni reflekterat över

att Kiruna Arb. Koop. Handelsförening har det största inflytandet på varupriserna inom samhället?

Gör det och Ni skall finna att detta inflytande är till gagn för den köpande allmänheten.

Bliv medlem i

Kiruna Arbetares Koop. Handelsförening

Då relästationen i Kiruna blir färdig

kommer prima

K R I S T A L L A P P A R A T E R

att föras av

Kiruna Arbetares Kooperativa Handelsförening

Besök Radioklubbens basar vid skyttepaviljongen den 7 och 8 augusti!

Bliv medlem av Kiruna Radioklubb!

— VID BEHOV AV —

FÄRGER, OLJOR OCH FERNISSOR

bör Ni genom ett besök, göra Eder förvissade om att Ni hos oss erhålla de bästa varorna till platsens absolut billigaste priser. Å fjolårets tapeter lämnas 20 proc. rabatt.

ÅBERGS FÄRGHANDEL

H. Hallstenssons Järn- & Sportaffär

Rt. 205 Kiruna Rt. 205

Stor sortering av Jakt- och Fiskredskap, Sportartiklar för sommar- och vinteridrott, Velocipeder och delar, Krut, Ammunition och Vapen, Fyrverkeripjäser, Bildäck, Slangar, Mobil- och Motoroljor, Byggnadssmidan